

La llengua que soms

Estudi dialectal audiovisual de la comarca de la Garrotxa

UNIVERSITAT OBERTA DE CATALUNYA _ TREBALL FINAL DEL GRAU _ LLENGUA I LITERATURA CATALANES
Autora: **ANNA RIERA i PIJUAN** _ Tutor: **VICENT GARCIA PERALES** _ Consultora: **MAITE PUIGDEVALL SERRALVO**

La Garrotxa, 7 de juny de 2013

Índex

Resum

1. Introducció	4
2. Objectius	6
3. Estat de la qüestió	7
3.1. Marc geogràfic, economia i apunts històrics	
3.2. Descripció dialectal	
3.3. Altres monografies, altres fonts d'informació	
4. Metodologia	15
4.1. Recollida de dades	
4.5. Dades dels informants	
4.3. Descripció de l'enquesta	
4.4. Metodologia de l'enquesta	
4.2. Estructura i presentació de dades	
5. Elaboració de l'audiovisual	22
5.1. Premisses	
5.2. Guió	
6. Buidat de les dades lingüístiques	26
6.1. Fonètica	
6.2. Morfologia	
6.3. Sintaxi	
6.4. Lèxic	
7. Anàlisi de dades	29
7.1. Fonètica	
7.2. Morfologia	
7.3. Sintaxi	
7.4. Lèxic	
8. Conclusions	35
Recursos bibliogràfics	
Annexos	
1) Model de qüestionari	
2) Àlbum d'imatges	

RESUM

Parlar una llengua és ser una llengua. Perquè la llengua que parlem reflecteix una manera de ser, una manera de fer, una cultura. És a partir d'aquesta idea que desenvolupem aquest Treball Final de Grau de l'àrea de filologia catalana. Es tracta d'un estudi dialectal audiovisual del parlar de la comarca de la Garrotxa. Seguint el mètode geogràfic emprat pel lingüista mallorquí Joan Veny, hem elaborat vuit enquestes a diversos informants de la zona. L'objectiu és definir sincrònicament els trets lingüístics –fonètics, morfosintàctics i lèxics– del parlar dels garrotxins de més edat i, alhora, posar l'èmfasi en les particularitats lingüístiques de la zona respecte a la resta del català del bloc oriental. Ara bé, com que amb el pas del temps els dialectes, inevitablement, evolucionen, a més de la descripció dels trets lingüístics d'aquest parlar del català septentrional de transició, amb el present estudi també pretenem explicar i preservar la manera de ser d'una generació de garrotxins. Per això, l'enquesta dialectal és audiovisual. I és que fent ús de les TIC podem fer una modesta aportació a la descripció lingüística oral del català i, a més, acostem al públic general les característiques d'un parlar tan genuí com el de la Garrotxa. En definitiva, aquest treball vol ser una petita contribució a la preservació la memòria històrica a partir d'una llengua: la llengua que som(s).

PARAULES CLAU: dialectologia, llengua, sociolingüística, memòria, audiovisual, Garrotxa, català...

1. INTRODUCCIÓ

Quan era petita, la meva àvia de Barcelona em demanava que li digués paraules que la meva iaia de Sant Privat d'en Bas feia servir i que tant la sorprenien: bordegàs, abricoc, arveixinada, xamfaina, vaquetes, talaiar, naixó, llempiar, godai... Jo llavors m'ho prenia com un joc, com un intent d'emplenar-li la llibreta i de fer-la riure una estona amb mots que l'encuriosien. De fet, per poc més servia, perquè al cap d'un temps em tornava a preguntar què volien dir. Quan vaig anar a la universitat, també a la capital, la gent se sorprenia del meu accent "tancat", em deien. Resulta que els feia molta gràcia i, potser per la seva contundència, tothom se'm dirigia sempre en català encara que no fos, diguem-ne, la llengua oficial dels passadissos...

Ara, que estudio a la UOC —on el mitjà de comunicació que predomina és l'escriptura— i que ja no tinc la meva àvia de Barcelona, ningú no em pregunta particularitats del meu parlar. Per això he decidit que el treball final del Grau en Llengua i literatura catalanes sigui un estudi dialectal audiovisual del parlar de la meva comarca, la Garrotxa, pertanyent al subdialecte septentrional de transició (bloc oriental). Des d'un punt de vista sincrònic i atenent als aspectes fonètic, morfològic, sintàctic i lèxic, també elaboraré una anàlisi dels factors històrics i socials que han condicionat el parlar garrotxí.

De fet, de monografies dialectals d'aquesta zona ja se n'han elaborat: des dels estudis de mossèn Alcover de principis del segle XX (1906-1926) fins al més recent de Monturiol i Domínguez (2001) i d'Adam (2006) —centrats en el lèxic i la morfologia respectivament— passant per Barnils, Griera, Juanola, Casamitjana o Comas. Ara bé, la meva principal aportació, aquí, és fer ús de les tecnologies de la informació i de la comunicació (TIC), i en concret del vídeo, per dues qüestions. Primerament per fer arribar al gran públic les característiques de la parla garrotxina. Un treball escrit pot ser molt exhaustiu i fàcilment desxifrabable per als estudiosos de la llengua, però per a un aficionat resultaria un xic més costós. Per això, em serviré de l'audiovisual no només com a eina per a la transcripció sinó com un mitjà per arribar a públic general. En segon lloc, per preservar íntegrament el patrimoni lingüístic que és el nostre parlar.

I és que amb la globalització progressiva de la urbanització de la societat cada vegada som més lluny de trobar "el dialecte" en estat pur. Tots els dialectes es troben amenaçats de mort pels condicionaments anivelladors de la vida moderna, com ja s'ha pogut observar en el darrer mig segle amb la creixent mobilitat de les persones, el progrés de l'escolarització, la influència dels mitjans de comunicació de masses... Per això, em plantejo un treball de camp per recollir dades dialectològiques pròpies de comarca de la Garrotxa, per descriure els trets més genuïns del parlar corrent dels avis i per salvar de l'oblit un tresor lingüístic. Diu la dita que les paraules se les emporta el vent. Jo, modestament, vull intentar demostrar que no sempre és així. Per això, aquesta anàlisi dialectal pretén ser, a més d'un estudi lingüístic rigorós, un testimoni perenne de la riquesa idiomàtica de la nostra comarca.

La pèrdua d'una llengua, o d'un dialecte, suposa la pèrdua d'una determinada visió del món, perquè la llengua és la dipositària de l'experiència i de la manera de veure el món de les persones que han viscut en un territori i fa palesa l'aportació a l'evolució cognitiva humana d'aquesta població. Així, de tots els actors que configuren una identitat col·lectiva, la llengua és la més visible. Una llengua no és solament un sistema de signes convencionals, sinó que sobretot és el referent per excel·lència d'una comunitat i d'una cultura. La seva aparició respon a les coordenades de la necessitat i la possibilitat entorn a la qüestió de cohesionar-se un grup i, alhora, distingir-se de la resta. A partir del segle XVIII els nous estats han donat forma a aquesta idea.

Però el català, ara per ara, no en té, d'estat. Ara bé, l'ús de la llengua catalana és el que ens fa més nació. I cal tenir present que el patrimoni dialectal representa una riquesa de i per a tota la comunitat lingüística que s'ha de protegir. Els dialectes són una font important per al coneixement de les fases evolutives de la llengua històrica i per a l'enriquiment del fons lexical comú. A més, gran part de la nostra literatura no es pot entendre completament sense posseir coneixements dialectals, especialment lèxics i fraseològics. En definitiva, no només nosaltres ens identifiquem amb una llengua sinó que la llengua ens identifica a nosaltres. La parla és un element que ens lliga a la terra, és la llengua que som(s).

2. OBJECTIUS

Objectius principals:

- Elaborar un estudi dialectal audiovisual del parlar de la Garrotxa, pertanyent al subdialecte septentrional de transició (Bloc oriental del català).
- Definir els trets lingüístics (fonètics, morfològics, sintàctics i lèxics) que defineixen el parlar de la Garrotxa des d'una perspectiva sincrònica.
- Analitzar les particularitats lingüístiques de la zona respecte la resta del català central.

Objectius secundaris:

- Aplicar les TIC a la descripció lingüística oral del català.
- Fer arribar al públic general les característiques pròpies del parlar de la Garrotxa.
- Contribuir a la preservació de la memòria històrica de la comarca de la Garrotxa.

Així, doncs, amb aquests objectius de base, la hipòtesi de recerca que ens plantejem és la de determinar si el parlar de la Garrotxa és una varietat dialectal diferenciada dins el dialecte septentrional de transició i, en cas afirmatiu, descobrir els motius i les causes (històriques, socials, culturals, geogràfiques...) que poden explicar aquest fenomen. Per això, cal també determinar quines característiques convergents (trets fonètics, morfosintàctics i lèxics) té el català septentrional de transició amb la resta de dialectes que fan que el puguem situar en el bloc oriental de la llengua, quins trets divergents l'individualitzen en el bloc oriental de la llengua i, sobretot, si hi ha algun tret que sigui exclusiu del parlar de la Garrotxa. A més a més, també investiguem si entre els parlants de la Garrotxa hi ha consciència d'un parlar diferenciat de la resta de localitats del voltant. Per acabar, contrastem les dades obtingudes en la nostra investigació amb els estudis de dialectologia precedents.

Cal tenir en compte, a més, que el públic objectiu del treball és, sobretot, la gent interessada en la llengua catalana i, en especial, en la dialectologia de la comarca de la Garrotxa. Ara bé, el treball no es dirigeix només a un públic expert sinó a un públic general, per això es publiquen les entrevistes i les conclusions obtingudes a la xarxa, en un blog on es fa difusió de la present investigació. A més, les entrevistes s'editen per tal que es puguin emetre en una televisió local.

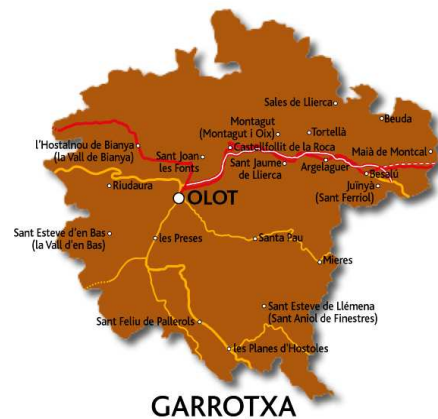
3. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

3.1. MARC GEOGRÀFIC, ECONOMIA I APUNTS HISTÒRICS

Garrotxa:

f. [EG] [AGA] [LC] Terra aspra, trencada, de mala petja.¹

Que la Garrotxa és una terra aspra es pot observar tant a través del seu paisatge –sobretot el de la part més alta de la comarca– com de la seva gent, com descriu Vayreda a la novel·la realista *La punyalada* (1903). Fins i tot alguns noms prenen aquest adjectiu per a definir-se, com ara les mongetes d'aspre (mongetes del ganxet) o com una associació esportiva anomenada “Aspres xtrem”². Amb una extensió de 735Km² i situada al nord-est de Catalunya, la Garrotxa és la comarca més oriental de les deu de muntanya que té el Principat.

Geogràficament, comprèn l'alta conca del Fluvià i les capçaleres de la Muga i les rieres d'Amer i de Llémena. Com que el territori no és homogeni, es distingeixen dues subcomarques, delimitades per una falla: una comprèn l'aspra Alta Garrotxa, al nord de la vall del Fluvià i, l'altra, la comarca d'Olot, situada a la banda meridional. La comarca acostuma a ser coneguda pels més de quaranta volcans, entre els que destaquen el Montsacopa, el Santa Margarida, el Croscat i el Racó. Aquests, juntament amb la Fageda d'en Jordà, descrita per Joan Maragall al poema “Saps on és la Fageda d'en Jordà?”, conformen el Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa³.

La tradició popular es refereix a la Garrotxa com “l'orinal del cel”. I és que a més de la gran quantitat de fonts, la pluja anual oscil·la al voltant dels 1.000 mm⁴. La vegetació, però, és diferent entre les dues subcomarques. Així, mentre que a l'Alta Garrotxa i l'est hi predomina un clima mediterrani, la resta de la comarca és coberta per una vegetació submediterrània que, en les zones més humides i fresques, esdevé atlàntica. Segurament, moguts en part per aquest clima, durant els darrers dos segles la comarca ha estat, i encara és, un indret d'estiueig per a les famílies benestants de la burgesia barcelonina. Figures com Joan Maragall, Santiago Rusiñol, Ramon Casas o, més recentment, Anton-Maria Badia Margarit, han tingut la Garrotxa com a zona de descans. Un altre factor que ha resultat pol d'atracció per als visitants és l'Escola d'Olot, un grup d'artistes que a mitjans del segle XIX van iniciar un

¹ <http://dlc.iec.cat/results.asp>

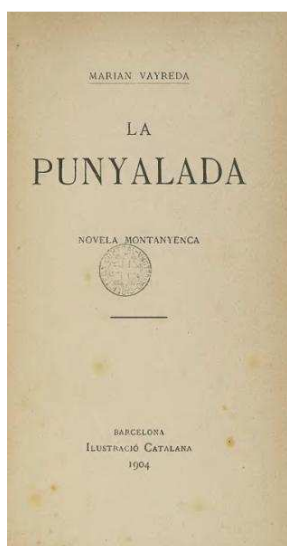
² <http://www.aspresxtrem.com/>

³ http://www20.gencat.cat/portal/site/parcsnaturals/menuitem.93512201aa2411c0e6789a10b0c0e1a0/?vgnnextoid=4c6c8c634eac2210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=4c6c8c634eac2210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default&newLang=ca_ES

⁴ www.encyclopedia.cat

estil pictòric amb el paisatge d'Olot com a font d'inspiració. Joaquim Vayreda, Josep Berga i Boada, Josep Clarà, Rafael Llimona o Pere Gussinyé en són algunes de les figures més destacades.

Fins fa pocs anys, la comarca restava geogràficament aïllada ja que, per sortir-ne, gairebé sempre s'ha de salvar un coll, d'aquí que el parlar d'aquesta comarca s'hagi pogut mantenir i, fins i tot, resulti reconegut per parlants de les comarques veïnes. Ara bé, malgrat no disposar de tren –l'any 1969 es va eliminar la línia Olot-Girona–, en les darreres dècades les comunicacions han millorat notablement gràcies a la construcció de passos subterranis. Així, els túnels de Capsacosta permeten la comunicació amb el Ripollès, el de Castellfollit obren via cap el Pla de l'Estany i, més recentment, els polèmics túnels de Bracons, que enllacen amb la veïna comarca d'Osona.

L'aïllament geogràfic també ha fet que, durant anys, la població de la comarca s'hagi mantingut estable. Així, mentre que el 1860 la població de la Garrotxa va arribar als 44.693 habitants, l'any 2002 en tenia 48.796. Actualment i segons l'Idescat⁵, la població de la comarca és de 55.855 habitants, 33.813 dels quals viuen a la capital, Olot. La resta, es reparteixen entre vint-i-un termes municipals⁶, que oscil·len entre els 200 i els 2000 habitants. Un dels demogràfics més destacats i més preocupants és que avui en dia la comarca té un alt índex d'envelliment: segons dades de l'Idescat⁷, l'any 2012 un 19,85% de la població tenia més de 65 anys.

Pel que fa a l'economia, la comarca històricament ha estat vinculada a l'agricultura i a la ramaderia. De fet, un dels pols d'atracció més importants és el mercat d'Olot, que se celebra cada dilluns al Firal. I és que el fet que la capital hagi estat el centre de referència de tota la comarca ha contribuït al fet que restés tancada en ella mateixa i al manteniment tant de trets lingüístics com aspectes tradicionals o de la cultura popular, com ara aplecs, ballades de sardanes, festes de poble, fires i mercats. Ara bé, durant el segle XX, la industrialització tèxtil va comportar un abandonament dels nuclis rurals fins arribar a l'actual abandonament de més de la meitat dels masos. Ara, gairebé la meitat de la població activa es dedica al sector serveis. El segueixen la indústria (38,5%), la construcció (10,9%) i l'agricultura (3,7%). Segons dades de l'Institut Municipal de Promoció de la Ciutat (IMPC), la taxa d'atur de la comarca el març de 2012 se situava en un 11,61%⁸, una de les deu més baixes de tot Catalunya.

⁵ <http://www.idescat.cat/emex/?id=171143&lang=es>

⁶ Argelaguer, Besalú, Beuda, Castellfollit de la Roca, Maià de Montcal, Mieres, Montagut i Oix, Les Planes d'Hostoles, les Preses, Riudaura, Sales de Llierca, Sant Aniol de Finestres, Santa Pau, Sant Feliu de Pallerols, Sant Ferriol, Sant Jaume de Llierca, Sant Joan les Fonts, Tortellà, la Vall de Bianya i la Vall d'en Bas.

⁷ <http://www.idescat.cat/emex/?id=19#h4>

3.2. DESCRIPCIÓ DIALECTAL

La dialectologia és la branca de la lingüística que estudia els dialectes, això és les varietats d'una llengua. Ara bé, quan es parla de dialecte se sol parlar de les varietats geogràfiques, és a dir, les modalitats que presenta una llengua en una zona determinada del seu domini. Si ens centrem en el cas de la catalana, els lingüistes coincideixen a afirmar que tracta de "la llengua més unitària, la menys fragmentada, del conjunt de les llengües romàniques" (Dorca, 2008, pàg. 14).

El lingüista Joan Veny, a *Els parlars catalans*, divideix l'àmbit lingüístic català en dos grans blocs dialectals (1982, pàg. 28). L'oriental comprèn els dialectes central, balear, alguerès i rossellonès o català septentrional, mentre que l'occidental conté el nord-occidental i el valencià. A grans trets podem identificar els parlars de la varietat oriental amb el vocalisme àton, més reduït que l'occidental, i per la coneguda presència de la vocal neutra, de timbre mitjà entre *a* i *e*, posició en què les *A* i *E* del llatí vulgar han confluït en una sola realització física. Alhora, cada dialecte inclou subdialectes que fan referència a àrees geogràfiques concretes. Així, segons Veny, els cinc subdialectes del català central són el salat, el xipella, el tarragoní, el barceloní i, finalment, el septentrional de transició.

Com hem vist en l'apartat anterior, la Garrotxa limita al nord amb el Vallespir, a través del puig del Comanegra. D'aquí que, per referir-nos al seu parlar, l'anomenem de transició. I és que es tracta d'una zona a mig camí entre el nord-est de Catalunya i el sud de l'estat veí, França. Per tal de delimitar zones lingüístiques, els científics utilitzen com a instrument les isoglosses, "línies imaginàries que assenyalen els límits entre la presència i l'absència d'un tret lingüístic determinat" segons el DIEC. Ara bé, les línies no són sempre coincidents, cosa que dificulta l'establiment d'una línia clarament definida.

Segons Veny, el septentrional de transició "comprèn, a «grosso modo» la Cerdanya, el Ripollès, la Garrotxa, l'Alt Empordà i el Pla de l'Estany. Es basa en una isoglossa de principis del s.XX, la desinència *-i* de la primera persona del present d'indicatiu (*canti*), però que s'ha anat retirant cap a la frontera política amb França"⁹. I és que els dialectes, amb els anys, canvien d'estructura, sobretot per factors com la mobilitat de les persones, l'escolarització, els mitjans de comunicació... A més, cal tenir present que cada subdialecte encara es pot dividir en diferents parlars, és a dir, modalitats concretes que prenen els dialectes o subdialectes en punts de la seva zona d'influència. En aquest estudi, doncs, ens centrem en el parlar de la comarca de la Garrotxa.

⁸ <http://areadepromocio.olot.cat/FitxersWeb/251/Informe%20Mar%C3%A7.pdf>

⁹ Veny, Joan (2006). "Pròleg". A: Adam, Montserrat. *El català septentrional de transició: nova visió des de la morfologi*. Barcelona: IEC.. pàg. 9.

TRETS LINGÜÍSTICS DEL PARLAR DE LA GARROTXA

(Document adjunt: TFG_Taula_Parlar_Garrotxa)

CARACTERÍSTIQUES DEL PARLAR DE LA GARROTXA

CONCEPTE	TRET	DESCRIPCIÓ	EXEMPLE
Vocalisme àton	1	Monoftongació de /kwa/ i /gwa/ àtons finals cap a [kə] i [gə] i [ku] i [gu]	<i>llenga, Pasca, aiga, güita</i>
	2	Diftongació de la o àtona [u] en [əw].	<i>auliva (oliva), auzell (ocell), aurella (orella)</i>
	3	Canvi [o] > [ɛ] en els diftongs <i>ou</i> i <i>oi</i> que apareixen en alguns mots, aquest darrer per ieisme:	[tɛw] 'tou', [ʒɛ w] 'jou' i [ʒunɛj] 'genoll' (a partir de la variant <i>jonoll</i>), [funɛj] 'fonoll'
	4	La vocal neutra [ə] cau en posició pretònica en el context [consonant + ər + vocal tònica]	<i>pret, brana, carbassa</i>
	5	La vocal neutra [ə] cau habitualment a principi de mot	<i>vellana, gafar, brigar, puntar, gradar, ribar</i>
	6	Elisió de vocal neutra verbal final seguida de clític començat per so vocàlic	<i>balla-hi [bálai], canta-ho [kántu], vine-hi [bíni]</i>
	7	Assimilacions vocàliques regressives	<i>Istiu (estiu), pitit (petit), unurac (anorac), cucuet (cacauet), uruga (eruga)</i>
	8	Assimilacions vocàliques progressives	<i>xafagor (xafogor)</i>
	9	Dissimilacions	<i>xicolata (xocolata), eixurit (eixerit)</i>
	10	Inserció de la vocal neutra: - darrere dels pronoms febles <i>ens, us, els</i> seguits de consonant - darrere la preposició <i>amb</i> quan la segueixen els pronoms interrogatius <i>què, quin o qui</i> o d'un nom - en les formes verbals com <i>hi ha</i> i <i>hi havia</i> la vocal neutra s'insereix davant de la j consonàntica	<i>Ens a donaran, us a veurem</i> <i>Amb a qui vindreu? Amb a què has vingut? Amb a l'aixada</i> <i>Aià (hi ha), aiavía (hi havia)</i>
	11	Monoftongació del diftong [əw] que passa a [u]	<i>Ulina (alzina), estuviar (estalviar), ubergínia (albergínia), gurdar (guardar)</i>
	12	[j] antihiàtica que forma síl·laba amb la vocal que la segueix	<i>Paiella (paella), ideia (idea), teiatru (teatre)</i>
Vocalisme tònic	13	Obertura de la E tancada del llatínovulgar fins i tot en contacte amb una palatal	<i>lleí, rei, ell</i>
	14	Tancament de la /e/ que en català central és oberta	<i>Josép, béstia, interés</i>
	15	Teminació <i>-ència</i> , sempre presenta una <i>e</i> tancada	<i>Paciència, ciència, obediència</i>
	16	Canvi de la [a] a [ɛ] en formes verbals rizotòniques	<i>Tenco, plento</i>
	17	Manteniment de la O tancada del llatí vulgar en tots els contextos, especialment en els monosíl·labs i en la síl·laba inicial tònica. Esporàdicament, pot arribar a [u] que és el resultat que presenta el rossellonès per a tota O tancada llatínovulgar	<i>Hóra, mou, cou, nom, flor</i>
	18	Alternança de [o] i [u] en alguns mots	<i>amunt, singlut</i>
	19	Monoftongació del grup /kwa/ i /gwa/ en posició tònica	<i>Con (quan), gotlla (guatlla)</i>
	20	Iodització (ieisme històric) provinent dels grups consonàntics del llatí vulgar T'L, C'L, G'L i LY	<i>Vull (vull), tai (tall), ceia (cella), parei (parell)</i>
	21	Alternança en un mateix parlant de les realitzacions amb [ʎ] / [j]	<i>Palla, ull, orella, vermell, pollós, vell, all, poll</i>
Consonantisme	22	Manca d'epèntesi dental en el grup romànic -N'R, i -L'R. No s'hi insereix una <i>d</i> epèntica ni es manté el grup amb reforçament de les vibracions de la ròtica.	<i>Divenres, penre, cenra, molre</i>
	23	Afegiment de la -t- final no etimològica per reforçament darrere de -r- o darrera de -i- àtona	<i>ort (or), mart (mar), cort (cor), cart (car), col·legit (col·legi), apit (api)</i>
	24	Sensibilització de la -t en fonètica sintàctica en combinacions com els noms de sant que comencen per vocal	<i>Sant Esteve, Sant Antoni</i>
	25	Dissimilacions	<i>Asmari (armari) juriol (juliol), arcalde (alcalde), estidores (estisores), cidera (cirera)</i>
	26	Assimilacions	<i>Catsa (capsa), sats (saps), dissate (dissabte), etcepte (excepte)</i>
	27	Assimilacions amb la preposició <i>per</i>	<i>Pe la (per la), pe l'aiga (per l'aigua)</i>
	28	Metàtesi	<i>Ganivet (ganivet), radere (darrere), àguila (àliga), bargueta (braqueta)</i>
	29	Manteniment del so palatal fricatiu sord [ʃ] inicial de síl·laba	<i>Xurro, xocolata, ximple, xerrar, marxar</i>
	30	Ensordiment del so palatal africac sonor [dʒ] en [tʃ] en alguns mots	<i>Fetge, metge, patge</i>
	31	El so palatal africac sonor [dʒ] se simplifica en [ʒ] en alguns mots	<i>Platja, mitja, pitjor</i>
	32	Manteniment del so originari [ʒ] en alguns mots	<i>Ja, jo</i>
	33	Els grups -bl i -gl es dupliquen o geminen generalment ensordint en [ppl] i [kkl]	<i>Poble, arreglar, regla, amable, possible</i>
	34	Pèrdua de la -s final de mot per fonètica sintàctica quan va seguida de consonant	<i>è mol gran (és molt gran), el peus (els peus), re de bo (res de bo)</i>
	35	Lexicalització de topònims de masos de la zona amb els seus corresponents antropònims derivats	<i>Ma Llapart (Mas Llopart), Ma Oliver (Mas Oliver), Ma Mijà (Mas Mitjà)</i>
	36	Síncope de la consonant nasal -m en el grup -mb i -mp en els adverbis també i tampoc	<i>Tabé, tapoc</i>
	37	Formes d'on [ónt] i [únt] amb reforçament de la -t i formes [óntə] i [úntə] amb reforçament de la -t i vocal neutra.	<i>Onta has nat? (on has anat?), ontè? (on és?), onta vas? (on vas?)</i>

	CONCEPTE	TRET	DESCRIPCIÓ	EXEMPLE
Morfologia nominal	Substantius	38	Reduccions en la part final del nom en antropònims	Sidro, Quim, Met, Pep, Rita, Fina, Mingo, Bet
		39	Noms relacionats amb la comarca	Aniol, Lluc, Ferriol, lu, Tura, Turina
	Adjectius	40	Formes femenines d'adjectius invariables quant al gènere i no admesos per la normativa	<i>Bullenta, intel·ligenta, amarganta, diferenta, feliça</i>
	Gènere	41	Gènere femení de <i>fred</i>	<i>Quina fred!</i>
	Nombre	42	Els mots acabats en l'africada [tʃ] fan el plural en [tʃs], com devia ser general antigament.	<i>boits</i> (bojos), <i>goits</i> (gojos), <i>faits</i> (fajos)
		43	Formació del plural amb /n/ fonològica	<i>Pilans, altans, sopans, sofans</i>
	Articles	44	Manteniment de l'article personal arcaic masculí (forma plena, etimològica) quan precedeix un nom iniciat per consonant	<i>En Josep</i>
		45	L'article masculí singular acompanya mots plurals	<i>El pobles, el nois</i>
	Sufixos	46	Valor diminutiu (sovint pejoratiu) de <i>-ot</i> , freqüència d'ús del sufix diminutiu <i>-ic</i> i probables restes de l'antic sufix <i>-ín</i> (evolució a <i>-í</i> en la llengua general) amb reforç velar.	<i>Casota</i> (casa petita i lletja) <i>quartic</i> (quartet d'hora) i <i>reveixinc</i> (formiga vermella i petita), <i>esquellerinc</i> (esquilla petita)
		Pronoms forts	47	El pronom de tercera persona, tant singular com plural, es fa amb <i>-e-</i> oberta
	48		Alternança de les persones primera i segona del plural	<i>Nusatres/nusatrus, vosatres/vusatrus</i>
	49		Ús generalitzat del pronom de tractament de segona persona <i>vós</i>	<i>Vós vindreu? Què voleu que us digui!</i>
	Pronoms febles	50	Formes plenes dels clítics singulars de primera i segona persona i del reflexiu (redundes si el context anterior és vocàlic)	<i>Me pènsut, ens espèra, me mira, poc que'm crevia pas</i>
	Demostratius	51	En la forma <i>aquest</i> , masculí singular, es perd la <i>-s</i> del radical, que reapareix davant de certs mots encapçalats per vocal	<i>Aquet camí, aquest home</i>
	Adverbis	52	Adverbi <i>com</i> o <i>con</i> usat com a adverbi de temps	<i>Com vinguis, con vinguis</i> (quan vinguis)
Possessius	53	Possessius masculins que acompanyen noms femenins de (especialment de parentiu). Es deu a una reducció de les forma femenina antita del possessiu originada en contextos en què anava seguida de vocal (<i>la seu(a) amiga</i>)	<i>La meu mare, la seu mare</i>	
Quantitatius	54	Manteniment del gènere del numeral dos femení plural, que es velaritzava	<i>dugues</i>	
	55	Mots invariables que presenten una <i>-s</i> en el plural i flexió de gènere	<i>Masses, forces, bastanta, prous</i>	
Morfologia verbal	Desinència de la 1a p. sing. del PI	56	Fonològicament presenta la marca /o/ per a la primera persona del present d'indicatiu, que reforça aquesta vocal amb una consonant dental o velar	<i>Pènsut, càntut o càntuc, estímuc o estímuc, veic, faic, vaic</i>
	Verb <i>ser</i>	57	Primera persona del singular del present d'indicatiu	<i>Sóc/som</i>
		58	Formes de 1a i 2a p. pl. <i>soms, sous</i> amb una <i>s</i> que apareix probablement per a marcar la idea de pluralitat.	<i>soms, sous</i>
		59	Vacil·lacions en el participi de passat	<i>Set/esset/sigut</i>
		60	Alternança de les formes normatives amb les formes velars a l'imperfet de subjuntiu	<i>Fos/sigués</i>
	Verb <i>anar</i>	61	Futur i condicional del verb <i>anar</i> mantenen formes del català medieval.	<i>iré, iràs, irà, irem, ireu, iran, iria, iries, iria, iríem, iríeu, irien</i>
		62	Ús exclusiu de les formes auxiliars el verb <i>anar</i>	<i>vai, vares, vàrem, vàreu, varen</i>
	Verb <i>voler</i>	63	Present d'indicatiu	<i>Vull, vos, /vols,</i>
	Verb <i>haver</i> i <i>fer</i>	64	Monofongació del present d'indicatiu del verb <i>haver</i> i del verb <i>fer</i>	<i>Hai d'anar</i> (haig d'anar), <i>fai cada dia</i> (faig cada dia)
	Verb <i>veure</i>	65	Supressió de la [u]	<i>Vere</i> (veure), <i>veries</i> (veuries)
	Verb <i>trobar</i>	66	Tractament analògic que pren com a model del verb <i>saber</i>	<i>Trop, trops, trop, trobem, trobeu, troben</i>
	Verb <i>poder</i>	67	Temps futur i condicional presenta dues variants que responen a l'evolució del grup -TR-	<i>podré/ poré, podria/poria</i>
	Verbs <i>saber, veure, sentir</i>	68	Segona persona del singular del present d'indicatiu	<i>Sabes, veues, sentes</i>
	Imperfets analògics terminats en <i>-via</i>	69	Imperfet d'indicatiu que trobem en els verbs de la segona conjugació amb l'infinitiu acabat en [wə] , com <i>creure</i> o <i>seure</i> , en què s'observa una alternança de <i>wau</i> amb [β] en les persones 4ª i 5ª del present d'indicatiu i en totes les de l'imperfet d'indicatiu com passa amb verbs com <i>deure</i> o <i>escriure</i> .	<i>Crevem, creveu,</i> <i>Crevia, crevies, crevia, creviem, creviem, crevien</i> <i>Sevem, seveu</i>
	Infinitius	70	En verbs acabats en <i>-xer</i> o <i>-cer</i> , manteniment fonètic de la bategant de l'infinitiu, recolzada en la vocal posterior <i>i</i> , sovint, a la inserció d'una d'anterior menys audible. Vairant que provenen de reforçar amb l'epèntesi interior d'una neutra relaxada, formes arcaiques d'infinitiu en sibilant + <i>re</i> (<i>vençre > vèncere</i>).	<i>Conèixere, vèncere</i>
Alternança radical velar		71	Verbs com <i>conèixer, aparèixer</i> en els temps de present d'indicatiu, de subjuntiu imperfet de subjuntiu i imperatiu	<i>Conegui, apareguin</i>
		72	Formes no personals d'infinitiu, gerundi i participi	<i>Venguent, volguer</i>
	73	Al verb <i>trobar</i> , al·lomorfa tròpig- en el present de subjuntiu i en l'imperatiu	<i>Tròpiga</i>	
Desinències imperfet de sub.	74	Formes terminades en <i>-esses, -éssem, -ésseu, -essen</i>	<i>Vinguessen, anésseu</i>	
Caiguda vocal [ə] en 2a. p. pl.	75	Desaparició del diftong i conversió de la semivocal [w] en la vocal [u], fenomen generalitzat a les tres conjugacions en els temps d'imperfet d'indicatiu i condicional	<i>Cantavu, servíu, cataríu</i>	
Reforçament de la [r] en alguns verbs	76	Quan el radical acaba en <i>-l</i> i <i>-r</i> i que no presenten una <i>-d-</i> epèntica	<i>Molré, tinria, volran</i>	
Imperfet d'indicatiu	77	Primera i segona persones del plural afegeixen una <i>-s</i> en l'imperfet d'indicatiu, el condicional i l'imperfet de subjuntiu, afegint-se a l'auxiliar en els corresponents temps compostos	<i>cantàvem, havíem cantat</i>	

CONCEPTE	TRET	DESCRIPCIÓ	EXEMPLE
La locució prepositiva al cim de	78	A sobre de	<i>Al cim de la taula, al cim del teulat</i>
Perífrasis d'obligació	79	Haver de	<i>Haver de, tenir de, tinguer de</i>
Ús d'ésser com a auxiliar	80	Ésser utilitzat com a auxiliar de verbs inacusatius de canvi de lloc (<i>arribar, anar, venir</i>) com en la llengua antiga. Esporàdicament, també s'utilitza en altres tipus de verbs.	<i>Sóc anat, soms arribat</i>
Negació	81	La construcció emfàtica habitual es construeix amb <i>no ... pas</i>	<i>No em crevia pas</i>
	82	Construcció emfàtica construïda amb <i>pla que</i> (en aquest cas, seguit de futur)	<i>Pla que vindré</i>
	83	Expressió que expressa negació	<i>Ara pla! (si home!)</i>
	84	En els temps compostos, la partícula <i>passe</i> situa entre l'auxiliar i el participi del verb (no darrere del verb com passa en el català central)	<i>No ho he pa(s) vist (No ho he vist pas)</i>
	85	La negació emfàtica usa el <i>poc que</i> com a element negador	<i>Poc que t'he vist</i>
	86	La negació emfàtica pot anar reforçada per la partícula <i>pas</i>	<i>Poc que t'he vist pas</i>
Clítics	87	Duplicació de clítics en una mateixa frase	<i>Ja hi pots anar-hi</i>
	88	Concordança de complement directe cliticitzat i participi de passat	<i>Les cançons, ja les he cantades</i>
Fonètica	89	Pronúncia de la /r/ fonològica dels infinitius de la primera i tercera conjugació quan els segueix un pronom feble que la seva forma comença en so vocàlic	<i>Podem cantar-hi</i>
	90	Quan el pronom feble comença en so consonàntic, la -r no es pronuncia	<i>Cantà-li (cantar-li), donà-te (donar-te)</i>
Pronom <i>jo</i> usat en cas oblic	91	Com a subjecte o darrere la preposició <i>per</i> (<i>jo</i> en lloc del <i>mi</i> o <i>a mi</i>)	<i>Per jo, vindrem demà, la cistella és per jo, Jo m'agrada d'escoltar</i>
Preposició	92	Pèrdua de preposició -a en algunes construccions	<i>Vindré les set, ho ensenyen la tele</i>

SINTAXI

CONCEPTE	TRET	DESCRIPCIÓ	EXEMPLE
Aportacions històriques	93		<i>Abantes</i> (abans), <i>alarb</i> (esquerp), <i>ciuró</i> (cigró), <i>bagassa</i> (prostituta), <i>lleganya, rega</i> (solc), <i>salema</i> (cantarella), <i>aulina</i> (alzina), <i>madoixa</i> (maduixa), <i>enradera</i> (enrere)
Préstecs	94	Occitanismes	<i>Jaupar</i> (bordar), <i>tabé</i> (també), <i>(a)userda</i> (alfals)
	95	Castellanismes	<i>Asunto, fatxada, tetxo, busón, apoiar, llamarada, querida, mandar,</i>
	96	Francesismes	<i>Carrota</i> (pastanaga)
	97	Rossellonismes	<i>Frixa</i> (freixura), <i>tacons</i> (galteres), <i>cel de la boca</i> (paladar), <i>pessigoles</i> (pessigolles), <i>pansegar</i> (gemegar), <i>singlut</i> (singlot), <i>pirlots</i> (dolor a les puntes dels dits causat pel fred), <i>sabes</i> (saps), <i>bressola</i> (bressol), <i>cap-rodo</i> (rodament de cap), <i>botit</i> (inflat), al cim de (a sobre), al pic (moment culminant)
Especificitats	98	Mots propis	<i>Tòria</i> (sarment), <i>vessana</i> (tipus de mesura agrària), <i>nereta</i> (oreneta), <i>agafanàs</i> (pinça d'estendre roba), <i>aure</i> (arbre), <i>asmari</i> (armari), <i>daixonis</i> (genitals)

LÈXIC

3.3. ALTRES MONOGRAFIES, ALTRES FONTS D'INFORMACIÓ

Als països catalans, l'interès pels parlars locals va ser, en paraules de Badia i Margarit, "primerenca i bona, com a fruit de dos factors de qualitat"¹. Per un banda, perquè el canonge mallorquí Antoni M. Alcover, a principis del segle XX, va convidar tothom a recollir dades que servien de base per a l'elaboració del *Diccionari Català Valencià Balear*, altrament dit Alcover i Moll. Per l'altra, perquè els contactes entre els lingüistes catalans i europeus van donar lloc a publicacions especialitzades. Així doncs, podem afirmar que la lingüística catalana ha gaudit d'una activitat considerable durant el darrer segle pel que fa a recollida de materials sobre dialectes i parlars.

El parlar de la Garrotxa no n'és cap excepció i, tot seguit farem un breu repàs per la bibliografia que s'hi ha referit. Durant la primera meitat del segle XX, Alcover² i Badia i Margarit³ inclouen la part nord de la Garrotxa, de l'Empordà i del Ripollès al subdialecte *rossellonès*. A partir del 1954, però, Joan Coromines⁴ delimita una franja que anomena de transició del *català oriental* cap al *rossellonès*. És a partir d'aquí que la *Gran Enciclopèdia Catalana* la denomina *transició al septentrional* i Joan Veny, *septentrional de transició*, nom que a partir del moment genera força consens entre els lingüistes. En aquest sentit, el dialectòleg mallorquí, a l'obra *Els parlars catalans*, escriu que "l'alta i la baixa Cerdanya, i la franja extrema Nord del Ripollès, la Garrotxa i l'Alt Empordà formen, com hem vist el *català septentrional de transició* amb algunes característiques pròpies (com els infinitius dels tipus *néixere, néixer, vènera, vèncer*, etc.), però cavalcant sovint entre català central i rossellonès" (1982: pàg. 50). Per la seva banda, Francesc de Borja Moll⁵, dins el grup dels dialectes orientals esmenta el subdialecte *rossellonès o pirenaico-oriental*, que estén fins al sud dels Pirineus agafant part de la Garrotxa, del Ripollès, de l'Alt Empordà i de la Baixa Cerdanya.

L'any 2003, l'osonenca Montserrat Adam ha dedicat la seva tesi doctoral al català *septentrional de transició* analitzat des del punt de vista de la morfologia. Segons Veny, l'obra "s'ocupa d'una manera exhaustiva i innovadora, d'analitzar les característiques d'aquesta franja, la seva areologia i la seva evolució en els darrers cent anys". Més recentment, Jordi Dorca i Dorca ha elaborat l'estudi *El parlar de Collsacabra. Aproximació i assaig de descripció* (2008). Publicat per l'Institut d'Estudis Catalans, es tracta d'una monografia sobre Collsacabra, una comarca natural a cavall d'Osona, la Garrotxa i la Selva.

A més, el parlar de la Garrotxa ha estat abastament estudiat pel que fa al lèxic per part d'estudiosos de la comarca, fet que denota la consciència per part dels habitants de la zona de la variació lingüística respecte de les comarques veïnes. Així, a començaments de segle, Jeroni Gelada va publicar un article titulat "Particularitats idiomàtiques

¹ Domínguez, E.; Monturiol, J. (2001). *El parlar de la Garrotxa*. Girona: Gràfiques Alzamora. pàg. 9.

² Alcover, Joan. (1926). *Diccionari català-valencià-balear*. Introducció.

³ Badia, Antoni-Maria. (1951). *Gramàtica històrica catalana*. pàg. 57-58.

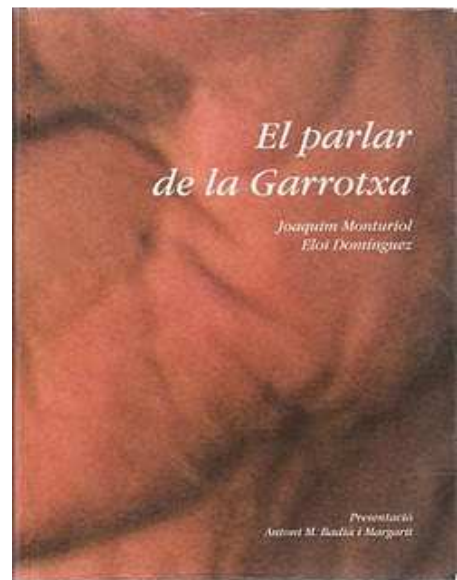
⁴ Coromines, Joan. (1954). *El que s'ha de saber de llengua catalana*. pàg. 54

⁵ Borja Moll, Francesc. (1991). *Gramàtica històrica*. pàg. 65-66.

d'Olot", dins el "Bolletí del Diccionari de la llengua catalana" adreçat a mossèn Alcover i en què fa una repassada general als trets sintàctics, fonètics, morfològics i lèxics de la parla d'Olot. Miquel Juanola es va encarregar d'elaborar un ampli recull de vocabulari i d'expressions pròpies de la zona de la primera meitat del segle XIX, mentre que el pare Nolasc del Molar, durant els seus anys d'estada a Olot, va encarregar-se d'una recopilació que actualment es troba a la biblioteca del Convent dels Caputxins de Sarrià, a la ciutat de Barcelona. Es tracta d'un recull de retalls de paper i notes amb mots i expressions garrotxines.

També és destacable la tasca de l'olotí Joan Casulà, que va elaborar un recull en fitxes de paraules recollides entre els anys 1910 i 1925 extretes de publicacions diverses com diaris, revistes, discursos... Actualment es troba a l'Arxiu Casulà de la Biblioteca Marià Vayreda d'Olot. L'any 1988 Lluís Casamitjana va elaborar *L'eròtica de la parla de la Garrotxa*, una recopilació de mots i frases fetes en relació a l'erotisme que volen posar de manifest la riquesa del llenguatge popular de la comarca.

Per últim, els filòlegs Monturiol i Domínguez, a *El parlar de la Garrotxa* (2001) –una obra dedicada principalment a l'estudi del lèxic de la comarca–, dibuixen una franja de transició cap al rossellonès que abraça la part alta de la Garrotxa. Ara bé, també descriuen que, en els últims decennis, s'han perdut trets que tradicionalment havien servit per delimitar aquesta franja com, pe exemple, la –i de la primera persona del present d'indicatiu, encara present en zones del rossellonès i a Cadaqués. A més, aquests autors, proposen de tenir en compte "la possibilitat d'estudiar a fons els trets d'una possible denominació de *subdialecte gironí* dins el grup del català central, que permetés donar compte dels trets comuns dels parlants de les comarques de Girona" (2001, pàg. 26).

4. METODOLOGIA

4.1. RECOLLIDA DE DADES

En dialectologia el mètode d'investigació és especialment important. A més, el treball de camp i les enquestes orals són vitals per tal d'obtenir informació de primera mà a l'hora de classificar i d'identificar les varietats geogràfiques d'una llengua. Per això, a l'hora de realitzar aquesta investigació, de caràcter sincrònic, ens basem en el mètode geogràfic lingüístic, descrit pel lingüista i dialectòleg Joan Veny⁶, de gran rigor i utilitzat actualment en les monografies dialectals de la llengua catalana.

Així doncs, aquesta metodologia consisteix a enquestar oralment una sèrie d'informants de cada poble, en aquest cas, vuit: Sant Privat d'en Bas, Olot, Les Planes d'Hostoles, Castellfollit de la Roca, Besalú, Santa Pau, Sant Feliu de Pallerols, Riudaura. Es tracta de persones que coneixen el parlar del poble, són representatius i, a més, compleixen un seguit de característiques: habitar en zones rurals (excepte el cas d'Olot, la capital), tenir edat avançada, haver nascut al mateix poble o a pocs quilòmetres, haver realitzat pocs viatges i sortides. Els disset informants d'aquest estudi són: Núria Soy i Guix, Esteve Pijoan i Freixa, Maria Costa i Casas, Anna Tubert i Bassols, Lluís Suñer i Costa, Concepció Soler i Faura, Maria Lluïsa Arnau Soler, Maria Ribas Ribugent, Lluís Llach i Soler, Miquel Vila Espigulé, Joan Canadell Basagañas, Carme Comas i Serra, Manel Serra i Cabrafiga, Miquela Julià i Solà, Lluís Coromina i Sala, Narcís Ventura Cots i Joan Ventura Colom.

Així, a partir de la fotografia del moment, l'objectiu és poder descriure aquest dialecte, destacant-ne les característiques exclusives, així com recollir les dades per a futures investigacions. La novetat, aquí, és que l'enregistrament no és una simple eina metodològica que permet a l'investigador fer una transcripció acurada de les dades, sinó que es converteix en un dels objectius fonamentals del treball, fet que permet la seva difusió al públic general i la permanència a la memòria d'una comarca.

⁶ Veny, Joan (1985). Apartat "A. Metodologia de la recerca dialectal" del punt "7. Mètode geogràfic" A: *Introducció a la dialectologia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, pàg. 72-103.

4.2. DADES DELS INFORMANTS

Per ordre de realització de l'enquesta

Enquesta 1:

1. DADES GENERALS

Data de l'enquesta: divendres, 8 de març de 2013.

Lloc de gravació de l'enquesta: Can Perassa, veïnat de Pocafarina, Sant Privat d'en Bas (la Garrotxa).

Dialecte: català central, septentrional de transició.

2. DADES DELS INFORMANTS (2)

Nom i cognoms: Núria Soy i Guix.

Lloc de naixement: El Molí d'en Pau (Sant Privat d'en Bas).

Edat: 90 anys.

Professió: jubilada. Mestressa de casa i pagesa.

Sap llegir?: poc.

Estudis: dos anys a l'escola pública del poble.

Servei militar: ---

Marit natural de: Sant Privat d'en Bas.

Lloc de naixement del pare: Sant Privat d'en Bas.

Lloc de naixement de la mare: Sant Privat d'en Bas.

Residència i viatges: viatge de nuvis a Barcelona.

Número de telèfon de contacte: 972 69 32 83.

Nom i cognoms: Esteve Pijoan i Freixa.

Lloc de naixement: L'Amat (Sant Privat d'en Bas).

Edat: 90 anys.

Professió: jubilat. Pagès.

Sap llegir?: sí. Llegeix el diari cada dia.

Estudis: dos anys a l'escola pública del poble.

Servei militar: no.

Muller natural de: Sant Privat d'en Bas.

Lloc de naixement del pare: Sant Privat d'en Bas.

Lloc de naixement de la mare: Sant Privat d'en Bas.

Residència i viatges: viatge de nuvis a Barcelona.

Número de telèfon de contacte: 972 69 32 83.

Enquesta 2:

1. DADES GENERALS

Data de l'enquesta: dimecres, 13 de març de 2013.

Lloc de gravació de l'enquesta: c/ Francesc Montsalvatge, 4, baixos. Olot (la Garrotxa).

Dialecte: català central, septentrional de transició.

2. DADES DE LA INFORMANT (1)

Nom i cognoms: Concepció Soler i Faura.

Lloc de naixement: barri de l'Eixample popular, Olot (Sant Privat d'en Bas).

Edat: 80 anys.

Professió: jubilada. Secretària de direcció en una indústria metal·lúrgica.

Sap llegir?: sí.

Estudis: grup escolar Malagrida (escola pública) i estudis de Comerç.

Marit natural de: Olot.

Lloc de naixement del pare: Olot.

Lloc de naixement de la mare: Olot.

Residència i viatges: alguns viatges de jubilada a Alemanya, Holanda, Itàlia...

Número de telèfon de contacte: 972 26 33 34 .

Enquesta 3:

1. DADES GENERALS

Data de l'enquesta: dissabte, 16 de març de 2013.

Lloc de gravació de l'enquesta: c/ Secretari Salvador Simon. Les Planes d'Hostoles (la Garrotxa).

Dialecte: català central, septentrional de transició.

2. DADES DELS INFORMANTS (3)

Nom i cognoms: Maria Lluïsa Arnau Soler.

Lloc de naixement: Les Planes d'Hostoles.

Edat: 71 anys.

Professió: jubilada. Regent d'una fonda.

Sap llegir?: sí.

Estudis: escola pública del poble.

Servei militar: ---

Marit natural de: Les Planes d'Hostoles.

Lloc de naixement del pare: Les Planes d'Hostoles.

Lloc de naixement de la mare: Les Planes d'Hostoles.

Residència i viatges: viatges puntuals amb l'IMSERSO.

Número de telèfon de contacte: 972 448 012.

Nom i cognoms: Maria Ribas Ribugent

Lloc de naixement: Les Planes d'Hostoles.

Edat: 90 anys.

Professió: jubilada. Mestressa de casa i pagesa.

Sap llegir?: sí. Llegeix el diari cada dia.

Estudis: escola pública del poble (fins Guerra Civil) i a les monges.

Servei militar: ---

Marit natural de: Les Planes d'Hostoles.

Lloc de naixement del pare: Sant Pere de Torelló.

Lloc de naixement de la mare: Les Planes d'Hostoles.

Residència i viatges: sortides puntuals d'un dia.

Número de telèfon de contacte: 972 448 083.

Nom i cognoms: Lluís Llach i Soler.

Lloc de naixement: Les Planes d'Hostoles.

Edat: 79 anys.

Professió: jubilat. Operari en una fàbrica tèxtil.

Sap llegir?: sí.

Estudis: escola pública del poble fins als 14 anys.

Muller natural de: Les Planes d'Hostoles.

Lloc de naixement del pare: Sant Feliu de Pallerols.

Lloc de naixement de la mare: Les Planes d'Hostoles.

Residència i viatges: excursions d'un dia. Visites als fills i als néts a Olot.

Número de telèfon de contacte: 972 44 80 69.

Enquesta 4:

1. DADES GENERALS

Data de l'enquesta: dimecres, 20 de març de 2013.

Lloc de gravació de l'enquesta: ctra. Olot, 30. Castellfollit de la Roca (la Garrotxa).

Dialecte: català central, septentrional de transició.

2. DADES DELS INFORMANTS (2)

Nom i cognoms: Miquel Vila Espigulé.

Lloc de naixement: Mas Palomeras, Oix, fins als 30 anys.

Edat: 89 anys.

Professió: jubilat. Pagès, taxista, botiguer.

Sap llegir?: sí. Llegeix el diari cada dia.

Estudis: escola pública d'Oix durant la República.

Servei militar: Barcelona i Alt Empordà (30 mesos).

Muller natural de: Sant Grau d'Entrepèreres (Oix).

Lloc de naixement del pare: Mas Palomeras (Oix).

Lloc de naixement de la mare: Espiguler (Montagut).

Residència i viatges: sortides puntuals.

Número de telèfon de contacte: 972 29 40 65.

Nom i cognoms: Joan Canadell Basagañas.

Lloc de naixement: Castellfollit de la Roca.

Edat: 84 anys.

Professió: jubilat. 5a generació de fusters.

Sap llegir?: sí.

Estudis: escoles públiques del poble i a "Les Hermanes" (fins 14 anys)

Servei militar: Jaca (un any i mig).

Muller natural de: Sant Climent Sescebes.

Lloc de naixement del pare: Castellfollit de la Roca.

Lloc de naixement de la mare: Castellfollit de la Roca.

Residència i viatges: viatge de nuvis a Barcelona.

Número de telèfon de contacte: 972 29 44 28 .

Enquesta 5:

1. DADES GENERALS

Data de l'enquesta: dissabte, 23 de març de 2013.
Lloc de gravació de l'enquesta: c/ Olot, 1. Besalú (la Garrotxa).
Dialecte: català central, septentrional de transició.

2. DADES DELS INFORMANTS (2)

Nom i cognoms: Narcís Ventura Cots.
Lloc de naixement: Argelaguer.
Edat: 98 anys.
Professió: jubilat. Pagès, pastor.
Sap llegir?: sí.
Estudis: escola pública d'Argelaguer.
Servei militar: nord d'Àfrica i Guerra Civil a Guadalajara.
Muller natural de: Montagut
Lloc de naixement del pare: Tortellà.
Lloc de naixement de la mare: Argelaguer.
Residència i viatges: des dels 42 anys a Besalú i sortides puntuals.
Número de telèfon de contacte: 972 59 07 16.

Nom i cognoms: Joan Ventura Colom.
Lloc de naixement: Argelaguer.
Edat: 70 anys.
Professió: mecànic i ferrer.
Sap llegir?: sí.
Estudis: escoles públiques d'Argelaguer i de Besalú.
Servei militar: nord d'Àfrica.
Muller natural de: El Torn, Sant Ferriol (la Garrotxa).
Lloc de naixement del pare: Argelaguer.
Lloc de naixement de la mare: Montagut.
Residència i viatges: des dels 13 anys a Besalú i viatges puntuals.
Número de telèfon de contacte: 972 59 00 46 .

Enquesta 6:

1. DADES GENERALS

Data de l'enquesta: dimarts, 26 de març de 2013.
Lloc de gravació de l'enquesta: Mas La Canova, Santa Pau.
Dialecte: català central, septentrional de transició.

2. DADES DELS INFORMANTS (3)

Nom i cognoms: Maria Costa i Casas.
Lloc de naixement: Sant Miquel de Pineda (fins als 7 anys).
Edat: 70 anys.
Professió: jubilada. Pagesa i escriptora.
Sap llegir?: sí.
Estudis: Hermanes (St. Miquel) i Dominiques (Santa Pau).
Servei militar: ---
Marit natural de: El Sallent (Santa Pau).
Lloc de naixement del pare: El Ventós (Sant Aniol de Finestres).
Lloc de naixement de la mare: La Canova (Sant Pau).
Residència i viatges: sortides puntuals.
Número de telèfon de contacte: 972 68 02 81.

Nom i cognoms: Anna Tubert i Bassols.
Lloc de naixement: Cal Remendó, El Mallol, fins als 20 anys.
Edat: 84 anys.
Professió: jubilada. Pagesa i modista.
Sap llegir?: sí.
Estudis: a costura al Mallol
Servei militar: ---
Marit natural de: Santa Pau.
Lloc de naixement del pare: Cal Lluís (El Mallol).
Lloc de naixement de la mare: Vall d'en BAs.
Residència i viatges: excursions d'un dia.
Número de telèfon de contacte: 972 68 01 76 .

Nom i cognoms: Lluís Suñer i Costa.
Lloc de naixement: Les Planes d'Hostoles.
Edat: 50 anys.
Professió: pagès.
Sap llegir?: sí.
Estudis: escola pública del poble i formació professional (agrària) a Quintanes, Osona.
Servei militar: no en va fer (exempt per estudis)
Muller natural de: Sant Pere de Torelló
Lloc de naixement del pare: Santa Pau.
Lloc de naixement de la mare: Sant Miquel de Pineda.
Residència i viatges: sortides puntuals. Viatge de nuvis a Egipte.
Número de telèfon de contacte: 972 68 02 81.

Enquesta 7:

1. DADES GENERALS

Data de l'enquesta: dimarts, 26 de març de 2013.

Lloc de gravació de l'enquesta: Taller mecànic "Serra". Carretera d'Olot, 12, Sant Feliu de Pallerols.

Dialecte: català central, septentrional de transició.

2. DADES DELS INFORMANTS (2)

Nom i cognoms: Carme Comas i Serra.

Lloc de naixement: Sant Feliu de Pallerols.

Edat: 67 anys.

Professió: jubilada. Administrativa en una fàbrica d'embotits.

Sap llegir?: sí.

Estudis: escola bàsica i Comerç a Figueres (quatre anys).

Servei militar: ---

Marit natural de: Sant Feliu de Pallerols.

Lloc de naixement del pare: Sant Feliu de Pallerols.

Lloc de naixement de la mare: Sant Feliu de Pallerols.

Residència i viatges: viatges puntuals i 4 anys a Figueres (estudis)

Número de telèfon de contacte: 687 79 66 23.

Nom i cognoms: Manel Serra i Cabrafiga.

Lloc de naixement: Sant Feliu de Pallerols.

Edat: 68 anys.

Professió: jubilat. Mecànic.

Sap llegir?: sí.

Estudis: escola pública del poble fins als 13 anys.

Servei militar: sí.

Muller natural de: Sant Feliu de Pallerols.

Lloc de naixement del pare: L'Esquirol.

Lloc de naixement de la mare: La Cot, Sant Pau.

Residència i viatges: viatges puntuals.

Número de telèfon de contacte: 972 44 42 73.

Enquesta 8:

1. DADES GENERALS

Data de l'enquesta: dissabte, 4 de maig de 2013.

Lloc de gravació de l'enquesta: Plaça del Gambeto, Riudaura.

Dialecte: català central, septentrional de transició.

2. DADES DELS INFORMANTS (2)

Nom i cognoms: Miquela Julià i Solà.

Lloc de naixement: Ca l'Enrica (Riudaura).

Edat: 79 anys.

Professió: jubilada. Fondista.

Sap llegir?: poc.

Estudis: un any a l'escola pública del poble.

Servei militar: ---

Marit natural de: és mare soltera.

Lloc de naixement del pare: Santa Pau.

Lloc de naixement de la mare: El Mallol.

Residència i viatges: pocs

Número de telèfon de contacte: 972 27 21 28.

Nom i cognoms: Lluís Coromina i Sala.

Lloc de naixement: Riudaura.

Edat: 87 anys.

Professió: jubilat. Pagès, mecànic, negociant, promotor...

Sap llegir?: sí.

Estudis: escola pública del poble

Servei militar: sí, 2 anys i 1 dia a Camprodon, Albanyà, Ribes.

Muller natural de: La Pinya.

Lloc de naixement del pare: Riudaura.

Lloc de naixement de la mare: Riudaura.

Residència i viatges: viatge puntuals.

Número de telèfon de contacte: 972 26 42 33.

4.3. DESCRIPCIÓ DE L'ENQUESTA

El qüestionari (annex 1) consta de tres parts: dades generals, preguntes específiques, comiat.

És important començar l'enquesta amb una presentació per tal que els enquestats se sentin còmodes. De vegades, resulta complicat trencar el gel, per això és important no començar directament amb les preguntes concretes que volem saber sinó començar amb l'explicació d'alguna anècdota, preguntant-los sobre el seu dia a dia... Com que la presència d'una càmera sempre fa més respecte, també és bo explicar quina és la finalitat del treball, què volem saber i, sobretot, tranquil·litzar-los en tot moment, ja que el qüestionari no es tracta de cap examen ni tampoc hi ha respostes bones o dolentes. En aquest punt és on ens presentem, tant l'entrevistador com els entrevistats. Així, aquesta primera recollida de dades personals (nom, cognoms, edat, professió...) ja serveix perquè l'entrevistat agafi confiança i se senti més còmode. És també en aquest punt on qüestionem l'enquestat sobre la seva consciència lingüística.

Tot seguit, continuem amb la realització de les preguntes més específiques, extretes, en part, de dos qüestionaris: l'*Atlas Lingüístico de la Península Ibérica (ALPI)*⁷, un projecte frustrat de la Filologia Hispànica encara inèdit, i de l'*Atlas Lingüístic del Domini Català (ALDC)*, projecte de l'IEC en elaboració dirigit per Joan Veny i Clar i Lídia Pons i Griera. Comencem amb preguntes senzilles, del dia a dia i del context més proper, com ara quins oficis hi ha hagut racionalment al poble, com es diu el qui més mana a l'ajuntament o on es diuen les misses. Tot seguit, tractem el calendari (festes, estacions, dies de la setmana) per, després, endinsar-nos en el lèxic (hort, fruites, bosc i animals...). Finalment, elaborem qüestions més concretes en què busquem una paraula o una expressió determinades: com se'n diu de la barreja de l'albergínia, el pebrot, la ceba, la tomata tot barrejat i fregit a la paella?

Per acabar, demanem als enquestats que ens mostrin una fotografia on apareguin ells, ja sigui actual o de fa uns quants anys. A partir d'aquí s'estableix una petita conversa espontània. Abans d'acabar, mostrem el nostre agraïment als enquestats i ens acomiadem.

4.4. METODOLGIA DE L'ENQUESTA

Abans de realitzar l'entrevista, és important establir un primer contacte amb els informants, en aquest cas, disset persones de vuit pobles diferents. És per això que abans de cada trobada, o bé l'enquestadora o bé un intermediari, a més de demanar als enquestats si estaven disposats a fer l'enquesta, els ha explicat de què es tracta, quin és l'objectiu i com es desenvoluparia.

⁷ <http://www.alpi.ca>

Si ens centrem a l'hora de realitzar l'entrevista, és important no condicionar les respostes de l'informador. En aquest sentit, és fonamental induir les respostes per mètodes indirectes i sense utilitzar el mètode de l'extorsió, en terminologia de Veny. Per això, utilitzem imatges en les preguntes que puguin resultar més complicades (Annex 2: àlbum d'imatges), descrivim el concepte, deixem la frase inacabada, fem mímica, utilitzem la dixi (assenyalem) i, en última instància, diem el mot en castellà perquè l'entrevistat el tradueixi. La qüestió és, en definitiva, intentar sempre mantenir la naturalitat, la conversa ordinària sense mostrar el qüestionari ni donar-li'n gaires explicacions per tal d'obtenir la màxima espontaneïtat possible.

En acabat, és bo agrair l'estona dedicada a l'enquestat i, en el cas que sigui possible, fer-li arribar una mostra dels resultats obtinguts, en aquest cas, l'audiovisual.

4.5. ESTRUCTURA I PRESENTACIÓ DE DADES

Les dades obtingudes les presentarem en dos formats: escrit i audiovisual.

Pel que fa a les dades escrites, partim del quadre de característiques lingüístiques comprès a l'apartat "3.2. DESCRIPCIÓ DIALECTAL" d'aquest treball. Consta, en total, de noranta-vuit característiques lingüístiques distribuïdes en quatre apartats: fonètica, morfologia, sintaxi i lèxic. Així doncs, prenent de base aquests aspectes i tenint de referència cadascun dels trets concrets, presentem les dades obtingudes en les vuit entrevistes en un gran quadre (veure apartat 6. BUIDAT DE DADES). D'aquesta manera, a la part esquerra de la taula hi consta l'aspecte lingüístic (fonètica, morfologia, sintaxi i lèxic) i el número del tret definit en la taula anterior, mentre que a les columnes posteriors, exemplifiquem, en cada cas, com s'ha realitzat (si és que s'ha produït) el tret durant l'enquesta. En el cas que aquell tret no es produeixi, la casella resta buida. Ara bé, si observem que el tret no es produeix tal com l'hem definit, el marquem de color vermell.

Aquest format de presentació de dades permet de veure, de manera clara i sintètica, quins són els trets que més es repeteixen en totes les entrevistes i quins són els que menys s'efectuen. A partir d'aquí, doncs, analitzem les dades, bo i comparant-les amb les monografies anteriors, i n'establim les conclusions.

Quant al format audiovisual, ens trobem amb dos tipus de documents. Per una banda, el conjunt de totes les gravacions dutes a terme, unes nou hores d'enregistrament (aproximadament, una hora i quart per enquesta). Per l'altra, el documental dirigit al gran públic, que descriurem en el següent apartat. Aquest audiovisual té 45 minuts de durada i recull fragments de les vuit enquestes agrupats en vuit temes (salutacions, dia a dia, oficis, el parlar, l'hort, la guerra, el pas del temps, l'humor). A més, cada vegada que es pronuncia un tret lingüístic destacat, surt

sobreimpressionat a la pantalla per tal que l'espectador se n'adoni. Al final de tot, per acompanyar els crèdits, hi apareix una mostra del lèxic més repetit i més característic de la zona.

5. ELABORACIÓ DE L'AUDIOVISUAL

5.1. PREMISSES

A l'hora de realitzar el documental, hem partit de les premisses que tot seguit exposarem. En primer lloc, hem tingut en compte el públic al qual ens dirigim. Com que l'audiovisual es podria emetre en una televisió local, per exemple, l'espectador tipus no seria un expert en el tema descrit, sinó un aficionat, interessat o, fins i tot, un habitant de la comarca a qui despertí cert interès la qüestió de la llengua i de la cultura. A més, tot i les 9 hores de gravació realitzades, el documental presentat té una durada de 45 minuts (crèdits inclosos).

Així doncs, si bé hem partit d'un qüestionari lingüístic elaborat amb rigor metodològic a l'hora de realitzar les enquestes, quan les presentem en format audiovisual, hem primat fer-ho de manera comprensible, àgil i entretinguda. Per això i per donar uniformitat al documental, hem agrupat les entrevistes en vuit temes, sobre els quals els diversos enquestats exposen la seva visió, la seva experiència. D'aquesta manera, quan un enquestat pronuncia un mot o una expressió que conté un tret lingüístic propi de la Garrotxa, l'hem sobreimpressionat a la pantalla per tal que l'espectador el percebi com a destacat. Hem optat per no incloure-hi veu *en off* per tal d'atorgar el màxim protagonisme als enquestats i, alhora, no estroncar l'oralitat improvisada i directa que es produeix al llarg del documental. I és que a més de la importància que donem a la forma, això és, a la parla, també volem destacar el contingut del documental, més proper a una conversa informal que ens acostava a temps passats que no pas a un qüestionari tancat. Pel que fa a les músiques, hem optat, majoritàriament, per grups locals, com ara *Déu n'hi duo*, *Xucu-pà* o *GredaStreetBand*, els cantants dels quals tenen una pronúncia garrotxina.

Per últim, cal dir que hem mirat de tenir el màxim de cura pel que fa a la qualitat del so de les entrevistes (tret fonamental en aquests tipus d'estudis) mitjançant la col·locació de dos micròfons, un de corbata i un d'ambient. De la mateixa manera, la qualitat d'imatge (alta definició) de la càmera utilitzada permet d'emetre-ho per televisió o per la xarxa amb una gran qualitat de visionat.

5.2. GUIÓ

1. Introducció: presentació dels personatges.
2. Converses agrupades en 8 temes: salutacions, dia a dia, oficis, el parlar, hort, guerra, pas del temps, humor.
3. Lèxic i crèdits.

Escaletes dels apartats

1. Guió de la introducció:

Presentació dels pobles i dels personatges (per ordre d'aparició):

Sant Privat d'en Bas: Esteve, 90 anys / Núria, 90 anys

Santa Pau: Maria, 70 anys / Lluís, 50 anys / Nita, 84 anys

Castellfollit de la Roca: Joan, 84 anys / Miquel, 90 anys

Les Planes d'Hostoles: Maria Lluïsa, 71 anys / Lluís, 79 anys / Maria, 90 anys

Sant Feliu de Pallerols: Carme, 67 anys / Manel, 68 anys

Riudaura: Miquela, 79 anys / Lluís, 87 anys

Olot: Conxita, 80 anys

Besalú: Joan, 70 anys / Narcís, 98 anys

Títol de l'audiovisual: La llengua que som. Estudi dialectal de la Garrotxa

Autoria: UOC_TFG_Anna Riera i Pijoan_juny de '13

2. Guió dels fragments:

TEMA	TÍTOL	DURADA	PARAULES DESTACADES
LES SALUTACIONS	Hola i adéu	2'06"	Som trobat, atre, gota, trebaiar, ja hi soms, pel carrers, istiu, aixís, mainada
EL DIA A DIA	Qui dia passa any empeny	3'40"	Penre, dona'ls-hi, condair, escufar, esmorzut, l'aprepàruc, no he tingut pa temps, núgul, en ven, surtuc, guita, ès, aixecà-me, tabé, defora, Déu me comandi, ens varen ensenyar, del llit estant, ver-te d'aixecar, (a)cabut de fer, con m'aixeco, tinc d'agafar, parei, (a)llargui, flac
ELS OFICIS	Home de molts oficis	7'17"	Re més, la meu mare, no en feia pas, estudi, vares na, pe(r) la guerra, aprendre de cosir, apenre'n, ha sigut, adelantada, diferentes, sanar godais (castrar garrins), esqueilet, matxo (mul), estidores i gavinets, venre, farcell, nosatros, en amont, es taiava, béstia, enradera, enherbat, feixes, hasta, hi vien, jovenot, fabricota, herbejar, aixarell, pàrlot, Maiol, trebai
EL PARLAR	Tenir llengua	6'33"	Te diré, els a dic, la meu mare, com enrónoc, sats?, Aniol, se diu: mal vinatxe, è vritat, sela, què vares dir?, el cavallets, diferenta, garsala, no vos pa dir, treure-te'ls a, sigut, passeig de nuvis, per vall, no ho diran pas, no cardis, con vénen, xavus, en a nosatres, fleumus, soms més, en a mi, foraster, vai dir, mé vei, paia, pois, asmari
L'HORT	L'hort del padrí, collir i fugir	5'17"	Aixís, casa meu, ais terres, ubergínies, prou, soms dos, è molt divertit, tomates, volguer fer,

			podé no, els a van a recollir, casa seu, estuviari re, no vai mai, iguales, el camins, onta nava, correviem, en vès, etivocat, hagués set
LA GUERRA	Quanta, quanta guerra...	6'28"	No nava pa l'Àfrica, eus que bé!, metrus, quedavu, ara pla!, en a mi, marina, érems, on vies, collonit, radera, me va, encenre iglèsies, quansevol, no som pa fet re, auto, caçar, ja pots contar, vui dir, trebaiava, catdevall, apuntar, naigat, obri-la, què i ès, podé, pel trebai, canaia, güita, del nostres, queixà-se, no podiem pa conseguir, vaig ver, pa rè, com eres (quan eres), tai, rosta, nosatros
EL PAS DEL TEMPS	Podré tornar enrere	3'12"	dematí, a punta de clar, tornaven la nit, sivien, condeir, via de ser, abantes, allavores, vritat, no els a sé pas fer nar, en a mi
L'HUMOR	Fer l'aixera	3'28"	Tenco, si gués set, no è re, fabricota, què i era, sóc soltera, apuntat, con teniem, enterro, molt de castellans, badaiera/ vedallera, dol, el pagesos, què li donc?, fotaré

3. Guió dels crèdits

Lèxic: arcalde, tomates, estudi, col·lègit, trumfes, xíndria, peluqueria, istiu, estuviari, goits, cideres, ulina, furriac, arco iris, pont de sant martí, arc de sant martí, xicolata, madoixes, singlut, xamfaina, divenres, reveixincs.

Crèdits:

Direcció, guió i muntatge: Anna Riera i Pijoan

Imatge i so: Nuri Aguilar i Sau

Enquestats (per ordre d'aparició):

Esteve Pijoan i Freixa

Núria Soy i Guix

Maria Costa i Casas

Anna Tubert i Bassols

Lluís Suñer i Costa

Concepció Soler i Faura

Maria Lluïsa Arnau i Soler

Maria Ribas i Ribugent

Lluís Llach i Soler

Joan Canadell i Basagañas

Miquel Vila Espigulé

Carme Comas i Serra

Manel Serra i Cabrafiga

Miquela Julià i Solà
Lluís Coromina i Sala
Narcís Ventura i Cots
Joan Ventura i Colom

Assessorament:

Vicent Garcia i Perales (tutor UOC)
Maite Puigdevall i Serralvo (consultora UOC)

Agraïments (per ordre alfabètic):

Miquel Cufí
Joan Jordana
Eulàlia Massana
Quim Pairó
Anna Pairó
Albert Planas
Natàlia Planellas
Núria Serra

Música (per ordre d'aparició):

"Sota el pont de l'autovia" Xucu-pà
"T'espero a la lluna de neptú" Stukat del bolet
"Malament rai" Déu ni duo
"El ratolí" Kèmdefé
"Sa majestat dels fotons" Anna Roig
"El discu" Greda StreetBand
"Salvem les valls" Boskos 8's
"Bye Berlin" On-x
"Matinada lletosa amb filferros" Le Croupier
"La capseta de records" Anna Roig

La Garrotxa, primavera de 2013

6. BUIDAT DE DADES

(Document adjunt: TFG_Buidat _Dades)

6. BUIDAT DE DADES

		TRET	Sant Privat d'en Bas	Olot	Les Planes d'Hostoles	Castellfollit de la Roca	Besalú	Santa Pau	Sant Feliu de Pallerols	Riudaura
FONÈTICA	Vocalisme àton	1	aigat, aiga, pasca	Aiga	Aiga	Aiga, llènga	Aiga	aiga beneita	Aiga	Aiga
		2	auzell	aureneta						
		3								
		4	Vritat, cargol	tronges, trenyina, vreneig,	tronja, trenyina, berenar	brenar, carbassa, vritat, difrent	teranyina	trenyina	È vritat, graix (garatge)	vritat
		5	on hi vien, per nar, gafariem, hi via, en cabat, xafàvem, Ubert (Aubert),	No hi via, vellanes	Xafaven, en cabat, per vall, per mun, ventatxe, braçat	Vellanes, en cabat, com hi via, en ven dinat	Víem, vellanes, viat, en cabat, urem de nà-ne buscar una, hi via,	vellanes, no pot ribar, en cabat, güita	On ta has nat? Poc que naves, ver d'anar, via set, vam ver, vam gafar, güita	Gafant, no hi vai nar, on víem, vellanes, lo no hi via pas nat, xafà-les
		6	Vin-hi					menj-hi		cant-ho tu,
		7	istiu, iclèsia, dicidir, nispru	istiu, iclèsia	istiu, iclèsia, jonois	Istiu, iclèsia	Iclèsia, istiu	pitita, istiu, nispru	Istiu, jonois, iclèsia, nispru	Istiu
		8	junois	eixorit	junois	llambrigo	jonois	junois	Junoi, eixorit	junois
		9	comenió			vegilar				documentació
		10	ens a serveix	Aià (hi ha)		Els a porten, els a conec, , a hi hà de tot	Aivia gent, amb a què te refereixes?	En a nusatrus, aprepara't, ens a diuen	Els a feien, treure-te'ls a,	Apreparar, ens a vindran
		11	escufar, ubergínia, umenta, ulina	ubergínia, escaufà-la , runió, ulina,	ubergínia, estuviar, la fauç (falç), escalvem , estalvi , ulina	estuviar, escufar, ubergínia, llurer (llaurer), ulina	estallar , escaufà-la , ubergínia, ulina, llurer, gorda'l	escufar, huré d'anar, enrunar	escufà-la	Huria vingut, huré d'anar
		12	ideia	Paiella				paiella	teiatru,	
	Vocalisme tònic	13	réis , èlla	réis , èlls	réis	Rèis, llènga	rèis	Èll, èlla, réis	réis	Èll, èlla, réis
		14	bèstia						interés	Bèstia,
		15		paciència	diferència		diferència	diferència		Paciència, conseqüències
		16	plento		plènxo			plènto		plènto
		17	Hóra, hòrt	Nóm, hòrt	Fló, hòrt	Fóra, nó/nu (no), hòrt	Hòrt, núm	Defóra, hòrt	Hóra, hòrt	Fóra, hòrt
		18	Singlut, madoixa,	singlot, cames amont, madoixa	en amont, singlot, madoixa	Singlut, madoixes	Singlut, madoixa	Singlut, madoixa	Amon, singlut/singlot, madoixa/maduixa	en amon,
		19	gorda'l (guarda'l), güita (aguaita)		güita	güitar	contes (quantes),	agüita, con d'anys (quants d'anys), gurdar (guardar)	güita, consevol, cons sous?	güita
		20	trebai, trebaiar, veis, veior,	ais, furriac,	Furriac, pessigoies, trebaiaves, jonois, ais, veis, furriac	Paia, furriac,	Veis, furriac, moscatei, trebaiar, roveió, vermeies, ais,	Toreió, oreies, ais, pois, uis, badaiera, jonois, veia,	Treballar /trebaiar, canaia, tai, jonois, ais,	despuiem, taiar, trebaiaven, ais tenres, uis, solei, parei,
		21								
	Consonantisme	22	divenres,	divenres	divendres		tenre	tenre	divendres	ais tenres,
		23	àpit	Bodes d'ort (or), col·lègit	àpit	col·lègit, ort,	col·lègit, ort (or), vet aquit,		trenc, col·lègits	
		24	Sant Antoni							
		25	arcalde, juriol, sospresa	arcalde, juriol	arcalde, cideres, juriol	asmari, juriol, arcalde	arcalde, juriol, cideres	Arcalde, sideres, sospresa,	arcalde, gavineta, estidores, juriol	Arcalde, asmari, cideres,
		26	Dissatte, mitdia,				ecepcional		Sats?, racció,	Acettar-ho
		27	Pe la terra		Pe la tarda	Pel carrers		pel vedells	Pe l'hort	Pe la saut
		28	radere		radere		granatxa	sagrantana		radere
		29	Xíndria, xicolatati, bicicleta	xíndria	xíndria	xíndria	Xerrar, bicicleta	xerrar	xíndria	Xicolata, xucar-hi pa
		30			ventatxe		viatxe			Viatxe, metxe,
		31		mija		mija			plaja, mija	
		32	ia ha vingut	io, ia,	ia, jo/io,		Ja ho crec,		io, ia hi era, vaia,	ia ho crec! io no hi via pas nat
		33	Fibble, iclèsia, terrible	Fibble, iclèsia,	Fibble, iclèsia,	Fibble, pobble, iclèsia,	Fibble, pobble,	fibble	Pobble iclèsia,	Pobble, terrible
		34	rè més, è molt gran, è ple	Mé por	È la vida	È mé gran	È viu, mè de gener, no va pa tornar més, no teníem pa fred	Mé bé, no n'hi tenim pa cap	Tot dos, no podíem pa marxar, mé grossos, rè més, rè de res, ben rè, hi è, è vritat	No ve pa d'aquí, rè de rè, No em facis pa riure,
		35								
		36	Tabé, tapoc, sela (sembla)	podé	Podé, tabé, tapoc	tabé,	podé, tabé, tapoc	Tabé, tapoc,	Tabé, tapoc, podé	tabé, tapoc, podé
		37	On t'ets?	On ta nava		On ta tinc les fotos?		On ta	On t'has nat?	On t'era

	TRET	La Vall d'en Bas	Olot	Les Planes d'Hostoles	Castellfollit de la Roca	Besalú	Santa Pau	Sant Feliu de Pallerols	Riudaura
Morfologia nominal	38	Rita (veïna)			Quim (fill Miquel), Quel (nét Miquel)				Siset (nom enquestat)
	39							Aniol, Lluc (néts enquestats)	
	40	diferenta	iguala	diferentes	diferentes		marrones, no la tinc pa presenta,	diferenta	
	41	Una dolça, un fred	el fred			una dolça, la fred			
	42	goits	faits			faits, goits,	faits		
	43						Altans		
	44	En Josep	En Pau	En Manel	En Miquel			En Jordi	
	45	tot dos, el nois, el dissabtes, el porcs	El néts, el camins, aquet dos	El cairats, el camins, el pares	Pel carrers, trè o quatre, el francesos,	El gorgs, el conills, el barbers, el colors, el nacionals, aquell peixos, el carrers, molt de castellans	El carnets, el paletes, tant d'anys, el porcs, el pagesos,	Tot dos, el teu pares, del nostres, el meu pares,	El noms, quin catalans, tot dos, al braços, un crits
	46	ratica	pobric, pobriques, reveixinc	reveixinc	reveixinc	Reveixinc,	Pobric, reveixin, fabricota	Pobrica	fabricota
	47	èll	èll	èll	èll	èll	Èll	Èlls, èll, èlla	èlls
	48	Nosatrus,	nosatrus	Nosatres/nusatros	Nosatrus, nosatres	Vosatros,	Nosatros,	Vosatros, nosatres,	
	49								
	50	Com ne diuen? Com se diu? Ne deien	Espèra-te, me conviden, com ne diuen, me fan una por	Se me va morir, me fa tristesa	Con ne fa, Déu nos en guard,	Se me va morir, ne diuen, com ne diguem, me cuida, no se me cura pas	Me sembla, me fa l'efecte	Te deia, me surten, me fa il·lusió,	Ne parlava, em recórdoc,
	51	Aquet nois	aquet dos,			Aquet veis,			Aquet parei
	52	Con venien,		Con deien, con volen, con diuen	Con ne fa, con hi via, con érems, con arriben,	Con teniem, con érems	Com nàvem	Con marxava, com eres petit, com jo tenia,	Com ets petit,
53	Casa meu		La meu mare, la seu mare		La meu mare	La meu mare	La meu mare/ la meva mare , casa seu, casa teu,	La meu mare	
54	dugues	dues	dues			dugues			
55	masses				forces		gaires		
Morfologia verbal	56	tòrnut, recórduc,	NO EN FA	Visco, pàrlut	Súrtuc, repàsuc, aprepàruc, netèjuc, quéduc,	Recòrduc, sòput, súrtuc, aixécut,	Fírmuc, apúntuc, preséntuc, esmórzut,	Pàrlut, enrónut,	Pòrtuc, esmórzut, rèntuc, escómbuc, em recórduc,
	57	Som arribat (he arribat)				Som nat (he anat)	Som vingut (he vingut)		
	58	Soms		soms	Soms, ja hi soms!	Soms trè o quatre veis, soms a la primavera		Sous dos	Què soms?
	59	Han set,				Som sigut, som nat, jo som pres,	Han set sempre	Via set	He sigut
	60	sigués		Sigués/fos			sigués		Fos/sigués
	61	t'iré demà,				L'iré a buscar,		Iran demà	iria
	62	Varen marxar	Varem córrer	varen	vàreu	varem	vàreu	Varen, vàrem anar,	Varem passar
	63	Vos rè?			Vos aiga?				Com vos?
	64		Vai nar	NO EL FAN! (haig d'anar)		Haig/ hai	fai	Vai estar	No hi vai nar, vai fé-ne, hai d'estar
	65	Ja veries	a vere					va na a vere	
	66	Ho trop bé		trop					
	67	Poria ser, poria venir, poríem				poré			Poria ser
	68	Sabes?					sabes		
	69	Sevia aquí	correvíem	Quevia, trevia			quevia	Trevia	Sivien,
	70	néixere				néixere			néixere
	71					diguem			conegui
	72			Sapigut, poguer,		poguer		Desaparescut, poguer,	En vinguent, radere
	73						tròpiga		
	74	cantéssem					vinguéssen		anessen
	75					teníu			Molíu
	76	Encenre, vinrà, vinré				Valria, penre, vinria, vinrà	Tinré, volria, apenre,		Vènre, apènre, pènre,
	77	anàvem						Haviems vingut	marxàvem

	TRET	La Vall d'en Bas	Olot	Les Planes d'Hostoles	Castellfollit de la Roca	Besalú	Santa Pau	Sant Feliu de Pallerols	Riudaura
SINTAXI	78	Al cim del teulat			Al cim de la taula		Seu al cim d'un bidó		Al cim de tot
	79	Tin d'anar						Tin de fer bondat	
	80	En som trobat l'atre,			Ets estat a Palomeres? Ho ets sentita dir mai?	Som trobat, som nat a París, som pres, som nat, jo som pres,	Sort que ets vingut, tu ets dit		
	81	No ho sé pas,		No vui pa re		No va pa tornar, no teníem pa fred, no hi vaig pa mai, no se me cura pas	no n'hi tenim pa cap	No podíem pa marxar, no té pa ningú,	No ve pa d'aquí
	82								
	83								Ara pla!
	84	No som pas fet res		No hi he pas nat	No ens podem pa queixar, no veus pas,		No la tinc pa presenta	No m'ho varen pas demanar,	No em facis pa riure, io no hi via pas nat
	85	Poc que me'n recorduc,				Poc que en feien, poc que tenia temps, poc que hi havia pensat, poc que prenc,		Poc que naves, poc que patia, poc que la dèiem,	
	86	Poc que ha vingut pas							
	87					Hi solen nar-hi a peu			
	88	Han vingudes totes dugues							
	89	Menjar-hi			Anar-hi			Sortir-hi	
	90	caçà-ne, escufà-la	escaufà-la	Entreteni-te, di-ne, explicà-ne, trobà-ne, esperem-se, havè-te	gronxà'l, passejà'l, fe'l dormir,	Escalfà-la, fe-li, tení-ne	tení-ne, està-se, gurdà'l, sabè-ne	queixà-se, comprà-ne, donà-me'n conte, escufà-la, gastà-me	vai fé-ne, boscà-me, ni parlà-ne, operà-'l, boscà-les, xafà-les, morí-me
	91	Jo m'agrada de cantar				Jo m'agrada el bacallà			
92	Tornut marxar				urem d'anar buscar			Les tardes nàvem	

	TRET	La Vall d'en Bas	Olot	Les Planes d'Hostoles	Castellfollit de la Roca	Besalú	Santa Pau	Sant Feliu de Pallerols	Riudaura
LÈXIC	93	mainada, abantes, aixís, güitar	endarrere, aixís, bosc	aulina, aixís, güitar	aixís, güitar	aixís, güitar	Aixís, güitar	Aixís, güitar, roba, llimona	Aixís, llimoner
	94	trumpfes, userda	trumpfes	trumpfes	trumpfes	trumpfes, userda	trumpfes, userda	trumpfes	trumpfes
	95	avaro, retratus, peluqueria, matxo, més o menus, hasta demà (fins demà),	Arcu iris, peluqueria, puestus, después, més o menus	Peluqueria, antes d'ahir, crisis, abricoc, quarto d'estar, puesto, abarato, arco Iris	palosanto, adelantada, arco Iris, peluqueria, bon dies, almenos, puestu, terrenu, después, més o menus, metrus,	Hasta, deje (deix), ranxo, cangrejo, apellido, manda, sombra, gènero,	Puesto, hasta, almenos,	jefa, puestos, hasta, almenos,	Cuento, anar a menos, gènero de punt, jefa, deport
	96	vianda		vianda		Carrota, vianda, gorg			
	97	pessigoles, la bressola, allavontes, cap-rodo	tomates,	Pessigoles, tomates,	La sutja, la bressola	El pont de Sant Martí, bressola, escarlut, llavontes	tomates	Llavores, tomates	Llavores, tomates, al pic,
	98	Aure, ai l'osca!, prenys, fesols d'aspre, marietes (mongetes), auto (cotxe), el diable!, userda, vaqueta, condair, entalaiar, osca met!, enaigar	Engolfat (núvol), enxamporrat, aures, allavores	Rata-penada, eixavuidar, dematí, potanxo	Melicotó, anar a cavall (d'un cotxe), núgol, un xic,	Rata-penada, flac, carcanada, userda, s'ha espasat, fumerolla, cop d'enfila!, cúrria	Ai jo! llevar (treure), fressa, xarambi (plou poc), usarda, estassamarges, carcanada, frissanya, fer el toc, fressa, asuara, bacina, llostre, ensat, allavores, espigonar, murúgula, condair, caçar bolets), entalaiar, ventar retratos (retratar)	Conxo! Atissar (animar), desvagada, garsala, aure, retopar, eixavuiro,	A marina (a la costa), aixera, osca!, un xic, enaigar, passeig de nuvis, arròs de migdia, condeir, rebotit (ple), agafanàs

7. ANÀLISI DE DADES

Les dades obtingudes en les vuit enquestes realitzades durant la primavera de 2013 confirmen, a grans trets, les característiques pròpies del català de la Garrotxa, pertanyent al subdialecte *septentrional de transició*. Ara bé, a partir de la informació obtinguda, podem observar quins són els trets més arrelats i quins no ho són en menys mesura, així com algunes –petites– diferències entre els parlants d'alguns pobles. Així doncs, tot seguit analitzarem les característiques lingüístiques dels enquestats a partir dels quatre aspectes bàsics de la llengua que hem definit a l'apartat "3.2. Descripció dialectal": fonètica, morfologia, sintaxi i lèxic.

7.1. FONÈTICA

Pel que fa al **vocalisme àton**, i en tant que català pertanyent al bloc oriental, la realització de la vocal neutra resultat de la l'evolució de les A i E àtones del llatí vulgar no seria una característica remarcable. Aquí, però, volem fer èmfasi en una realització engolada de les –a finals, fortament velaritzades i labialitzades com és el cas del mot *classe*. La presència –i l'absència– de la vocal neutra és destacable, a més, en altres casos. Així l'afèresi (tret 5), descriu la pèrdua de la vocal neutra a principi de mot en exemples com *vellana*, *gafar*, mentre que el tret anterior l'anterior (número 4), que es refereix a la caiguda d'aquesta vocal en posició pretònica en el context [consonant + r + vocal neutra + vocal tònica] en paraules com *tronges*, *vritat*, *trenyina* o *brenar*, no es produeix en tots enquestats. També s'ha observat en tres casos l'elisió de la vocal neutra verbal final seguida de clíctic començat per so vocàlic, descrit en el tret 6: *vin-hi*, *menj-hi*, *cant-ho*.

Per contra, la vocal neutra s'insereix, de manera generalitzada, en diversos casos. En primer lloc, darrere dels pronoms febres *ens*, *us* i *els* seguits de consonants. És el cas d'expressions com *ens a serveix*, *els a porten* o *en a nosatrus*. També hem observat la realització de la vocal neutra després de la preposició *amb* quan va seguida de pronoms interrogatius *què*, *quin* o *qui*: *amb a què te refereixes?* Un altre dels casos en què la vocal neutra apareix és en les formes verbals *hi ha* i *hi havia*, que es realitzen *aià* i *aiavia*., així com també s'han produït alguns casos de fonologització de la vocal en contacte amb r, que no havíem definit, en casos com *Càlam* (Calm), *parat* (prat). Per últim, també cal destacar, que hem observat l'expressió *veus a passar*, en què la vocal neutra s'insereix entre el verb en forma personal i l'infinitiu.

Com a trets del vocalisme àton també hem pogut observar la monoftongació de /kwa/ i /gua/ en mots tals com *aiga*, *pasca* i assimilacions regressives (*istiu*), assimilacions progressives (*junoí*), la inserció d'un element antihàtic en mots patrimonials com *ideia* o *paiella* i, en menys mesura, dissimilacions (*comenió*) i diftongacions en la o àtona en [əw] (*aucell*).

Quant al **vocalisme tònic**, els trets més repetits són el ieisme històric (*ais*, *trebai*, *veis*, *paia*, *furriac*, *mostatei*, *badaiera*...), la monoftongació del grup /kwa/ i /gwa/ en posició tònica (*con*, *güita*) i algunes realitzacions concretes

de les /e/ i les /o/. En aquest sentit, la E tancada del llatinovulgar es manté fins i tot en contacte amb una palatal en la majoria de casos: *llèi, rèi, èll*. Ara bé, cal destacar que el mot *rei* presenta algunes diferències, ja que només es manté oberta en les dues poblacions situades més a l'est: Besalú i Castellfollit. Per contra, en mots com *Josép* o *béstia* es produeix un tancament de la /e/ quan en la resta del català central és oberta. Així mateix, també es manté la e tancada en la terminació *-éncia* (*diferència, conseqüències*). Encara pel que fa a la e, també s'ha observat el canvi de /a/ a /ε/ en formes verbals rizotòniques: *plènto, plènxo*.

Si ens fixem en la /o/, observem el manteniment de la o tancada del llatí vulgar en tots els contextos (*hóra, hórt*), que es realitza gairebé en *u* en el cas de Besalú i de Castellfollit, les zones més properes al Rosselló: *nú* (no), *núm* (nom). També cal destacar la gran presència de l'alternança de /o/ i /u/ en mots com *amunt/amont, maduixa/madoixa, singlot/singut*.

Les dades que hem pogut recollir pel que fa al **consonantisme** són prou abundants i, en general, força comunes a tots els enquestats. Destaquen, per la seva presència, les formes [óntə] i [úntə] amb reforçament de la *-t* i la vocal neutra (tret 37): *onta tinc les fotos?, onta has nat?* També és abundant la realització de la síncope de la consonant nasal *-m* en el grup *-mb* i *-mp* (tret 36) en els adverbis *tabé* i *tapoc*, així com la pèrdua de la *-s* final de mot per fonètica sintàctica quan va seguida de consonant (tret 34): *rè és, mé por*. Una característica compartida amb el septentrional i amb el pallarès i distant del català central (22) és la manca d'epèntesi dental en els grups romànics *-N'R* i *-L'R*, en què en casos com *divenres, tenre* no s'hi insereix una *d* epèntica i es reforça amb una ròtica.

A més, de manera generalitzada, també hem observar geminacions (33) com *pobble, iclèsia, fibble* i fins i tot l'ensordiment a *terriple* (Sant Privat d'en Bas, Besalú); dissimilacions (25) en casos com *asmari, juriol, arcalde*; assimilacions (26) *-dissatte, acettar-ho-* i assimilacions amb la preposició *per* (27), *pel carrers, pel vedells*; i, finalment, metàtesi (28) en mots com *ganivet, granatxa* o *radere*. En menys mesura, també constatem l'afegiment de la *-t* final no etimològica per reforçament darrere *r* o darrere *i* àtona, tret 23, en paraules com *ort* (or), *col·lègit* (col·legi) o *àpit* (api).

Cal destacar, aquí, que hi ha una tres de trets que podem notar de manera irregular. Així, l'ensordiment del so palatal africac sonor [dʒ] en [tʃ] (tret 30) s'ha observat en poques ocasions en mots com *metxe* o *viatxe*. Igualment, en comptats casos veiem com el so palatal africac sonor [dʒ] se simplifica en [ʒ] (tret 31): *mija, plaja*. Tampoc no observem en tots els enquestats el manteniment del so originari [ʒ] en mots com *ja* o *jo* que, de manera generalitzada, es pronuncien amb una *i* semivocàlica (*ia, io*).

També en aquest apartat hem de destacar una sèrie de trets que no havíem descrit com a característics del septentrional de transició però que hem observat en algunes de les vuit enquestes realitzades. Si bé el tret 29, que descriu el manteniment del so palatal fricatiu sord [ʃ] inicial de síl·laba, l'hem observat en *xocolata*, *xerrar*, també es produeix, en tots els informants, una palatalització de la essa sorda inicial s- en mots com *xindria*, *xamfaina* o *xucar* i, fins i tot, en *bixicleta* (Sant Privat d'en Bas, Besalú). És destacable la sonorització de la -b final de la preposició amb en contacte amb una vocal, especialment remarcable a Riudaura: *ab el camió*, *ab un parents*, *ab el veïns...* També volem remarcar aquí que és molt freqüent la supressió de la lateral // en mots com *atre* o *nosatres*.

Per últim, cal dir que hi ha tres trets fonètics que no s'han observat. Per una banda el tret número 3, referit al canvi de /o/ en /e/ en els diftongs *ui* i *ui*, molt representat en el català central, que no s'ha detectat en cap de les entrevistes. Per altra banda, podríem dir que el tret 21, l'alternança en un mateix parlant del ieisme, no es produeix perquè, com hem dit més amunt, tots els parlants es caracteritzen per realitzar una iodització en totes les ocasions. Finalment, tampoc no s'ha produït el tret referit a la lexicalització de topònims de masos de la zona amb els seus corresponents antropònims derivats (35). Ara bé, tot i que aquest últim no l'hàgim observat directament, diverses fonts locals ens deixen constància que encara avui es lexicalitzen alguns topònims, com ara *Ma Llapart*¹ o *Ma Mitjà*².

7.2. MORFOLOGIA

Ja en l'àmbit de la morfologia, hem de dir que és en aquest apartat on es concentren els trets exclusius més característics del parlar de la Garrotxa. En aquest sentit, pel que fa a la **morfologia nominal**, hi ha diverses dades destacables.

Com a trets exclusius, podem observar com les formes possessives *meu*, *teu* i *seu* també apareixen, en la majoria dels enquestats, davant de noms femenins (tret 53): *casa meu*, *la meu mare*, *la seu mare...* ; també és força generalitzat l'ús de l'article masculí singular per acompanyar els plurals (tret 45) en expressions com *el nois*, *el porcs*, *el camins*; els sufixos diminutius (46) en mots com *ratica*, *pobric*, *reveixinc* o *fabricota* (aquest últim, en sentit pejoratiu) també són bastant estesos; i, els mots acabats en l'africada [tʃ] fan el plural en [tʃs] com devia ser general antigament (42): *goits*, *faits*. Tot i que el gènere femení de *fred* és un tret exclusiu del septentrional de transició (41), només l'hem observat en una enquesta, a Besalú, la zona més oriental de la Garrotxa.

Igual com en el rossellonès, els clítics singulars de primera i segona persona i del reflexiu presenten formes plenes, *me pènsut* (tret 50) i reduïdes en contextos vocàlics (*t'espèra*). I compartit amb la resta de català central, ens trobem amb el manteniment de la forma arcaica de l'article personal masculí (tret 44) en tots els informants –*en Josep*, *en Pau*, *en Manel...*– així com amb la reducció en la part final dels antropònims (38): *Rita*, *Siset*, *Quel...* També hem

¹ http://issuu.com/telecentre/docs/preses_86

podem constatar en una població, Sant Feliu, la presència de noms relacionats amb la comarca: *Aniol* (Sant Aniol de Finestres i Sant Aniol d'Aguja) i *Lluc* (Fira de Sant Lluc, patró dels artistes).

També és destacable la realització de les formes femenines d'adjectius invariables quant al gènere i no admesos per la normativa (40), com *diferenta*, *iguales* o *marrones*, com ho és la realització amb *-s* final d'alguns quantitatius en variables tals com *masses* o *forces*. En canvi, la velarització del numeral dos femení plural (54), *dugues*, només es produeix en dues poblacions: Sant Privat i Santa Pau. Encara fixant-nos en el nombre, destaquem la realització d'alguns plurals en *-us* per influència del castellà en mots com *plàtanus*, *ànimus*, *retratus* així com la formació dels plurals amb */n/* fonològica (tret 43) en *altans*, per exemple.

Pel que fa als adverbis, hem de destacar unes quantes qüestions. En més d'una ocasió hem observat l'ús de l'adverbi *prou* en el sentit afirmatiu (Santa Pau, Besalú): *En vols més? Prou*. A més, com ocorre amb alguns adverbis, que prenen sovint una */s/* antietimològica però analògica, el mot *així* és realitzat per tots els informats terminat com a *aixís*. Finalment, és considerablement estès l'ús de *com* i *con* en tant que adverbis de temps (52), *con venien*, *com nàvem*, així com l'ús de *després* amb significat d'anterioritat (Olot, Les Planes): *després he sentit que venies*.

Per últim, cal dir que no hem observat la realització del tret 49 en cap de les entrevistes realitzades. Ara bé, aquesta no és una condició suficient per afirmar que la característica es troba en desús, ja que malgrat que les persones entrevistades es tractaven entre si de tu, sí que hem percebut en dues ocasions com la generació de mitjana edat utilitza aquesta forma, sobretot si es tracta d'un parent de més edat: *vós pare*, *siveu aquí* (Sant Privat, Castellfollit).

Si la morfologia nominal ja recollia un seguit de trets definitoris del català septentrional de transició, la **morfologia verbal** encara en conté més. Volem destacar específicament, en aquest punt, les diferències trobades entre la capital, Olot, i la resta de pobles de la comarca. Aquest fet no és suficient per arribar a conclusions absolutes, per això caldria contrastar la informació obtinguda amb més informants, però sí que en volem deixar constància.

Així doncs, dins l'apartat de la **morfologia verbal** trobem quatre trets exclusius realitzats en pràcticament totes les enquestes. En primer lloc i el més destacat –ja que, segons Veny (1982, pàg. 32) marca la frontera dialectal entre el català septentrional i el català central– és la desinència per a la primera persona del present d'indicatiu, que reforça la */o/* amb una consonant dental o velar (*càntut* o *càntuc*) (56): *tòrnuc*, *recòrduc*, *esmòrzut*, *aprepàruc*... En segon lloc, observem una alternança de *wau* amb [ə] en les persones 4a i 5a del present d'indicatiu i en totes les de l'imperfet d'indicatiu (69), com passa en les formes generals de verbs com *deure* o *escriure*: *sivia*, *correivia*, *creviem*... El tercer tret (58) són les formes que prenen la primera i segona persona del plural, *soms* i *sous*, amb una

² <http://www.explora.cat/comanegra.html>

–s que apareix, segurament, per marcar la idea de pluralitat i, en el cas de *soms*, per diferenciar-se del singular (*som*): *ja hi soms!*, *sous dos*. Per últim, també es produeix un reforç, amb epèntesi interior d'una neutra relaxada, de formes arcaiques d'infinitiu en sibilant + *re* (76): *néixere*.

Compartit amb el rossellonès, ens trobem que les formes de futur i condicional del verb *anar* mantenen les formes del català medieval (61): *iria*, *iré a buscar*. A més, les formes auxiliars d'aquest verb es fan amb *vai*, *vares*, *va*, *varen*, *vàreu*, *varen* (tret 62). En darrer lloc, volem destacar que en cap cas no hem identificat la presència de la –i en la terminació de la primera persona del present d'indicatiu, tret que a principis de segle s'identificava amb el septentrional de transició però que, com diu Veny, “s'ha anat retirant cap a la frontera política amb França” (Adam, 2006, pàg. 9) i només es manté en zones de la Cerdanya i a Cadaqués.

7.3. SINTAXI

La part més destacable de la sintaxi de la Garrotxa és l'ús de la **negació**, un tret marcadament exclusiu. En aquest sentit, la construcció emfàtica de la negació habitualment es realitza amb *no...pas* (81) però també hem observat com, en molts enquestats, una forma emprada és *poc que* (85) –*poc que me'n recòrduc*– o, fins i tot, amb la construcció *poc que...pas* (86): *poc que ha vingut pas*. Cal destacar aquí que, com descriu el tret 84, en els temps compostos la partícula *pas* se situa entre l'auxiliar i el participi del verb, no com passa en el català central. Així expressions tals com *no som pas fet res* o *no hi som pas nat* són habituals. Una forma que no havíem definit en el quadre i que ens hem trobat a Sant Privat és la negació amb *gota* com a equivalent de gens: *No estic gota bé*. Malgrat que en cap cas hàgim observat la construcció elaborada amb *pla que* del tipus *pla que vindré* (82), sí que hem pogut sentir, a Riudaura, l'expressió *ara pla!* (83) que expressa negació.

Un tret que el septentrional de transició comparteix amb el rossellonès, l'alguerès i residualment amb el mallorquí i el menorquí és l'ús d'**ésser com a auxiliar** de determinats verbs (número 80). Així, es manté l'ús clàssic d'ésser com a auxiliar amb verbs inacusatius de canvi de lloc (arribar, anar, venir): *en som trobat l'atre, ets estat a Palomeres?* Pel que fa a la sintaxi, també hem de remarcar el tret exclusiu definit per Veny (Dorca, 2008, pàg. 52) referent a la locució prepositiva *al cim de* en el sentit d' *a sobre de* (78): *al cim del teulat, seu al cim d'un bidó*.

Per últim, volem destacar també l'ús del pronom **jo en cas oblic** (91), fenomen que retrobem en el baleàric en construccions del tipus: *jo m'agrada de cantar* (Sant Privat). A més, també hem pogut observar la pèrdua de la preposició –a en expressions del tipus *les tardes nàvem* (92).

7.4. LÈXIC

Com hem explicat a l'apartat "3.3. Altres monografies, altres fonts d'informació", el **lèxic** de la Garrotxa ha estat abastament estudiat per diversos estudiosos de la comarca. Nosaltres, aquí, farem una petita aportació dels mots més destacables que hem sentit durant les vuit entrevistes.

Entre les **aportacions històriques** (tret 93) destaquen arabismes com llimona, mots d'origen germànic, sobretot de tipus fràncic (Dorca, 2008, pàg. 58) com *bosc*, *guaitar*, *roba*. A més, al contrari del que afirma Dorca (2008, pàg. 67) podem afirmar rotundament que el mot *aulina* no està en recessió, ja que tots els entrevistats l'han emprat en algun moment de l'entrevista.

D'entre els **préstecs**, subratlem la presència de *rossellonismes* (97) com *pessigoles*, *singlut*, *quec*, *cap-rodo*, *bressola*, *botit* (inflat), *al cim de* (a sobre de) o *cambra* així com de castellanismes: *avaro*, *peluqueria*, *matxo*, *hasta*, *arcu iris*, *antes d'ahir*, *puestu*, *mandar*... En menys mesura, també hem sentit occitanismes (94) com *trufes*, *userda* i francesismes (96) com ara *carrota*.

Finalment, volem destacar la importància, en aquesta zona, de les **especificitats** (98), descrites exhaustivament en monografies com la de Domínguez i Monturiol, com ho són *agafanàs* (agulla d'estendre roba), *caçar bolets* (buscar, collir bolets) o *aure* (arbre). A les Planes d'Hostoles i a Sant Feliu, les zones més properes al Collsacabra, hem sentit el mot *eixavuiro* (esternut) un verb ben viu a Osona. Això, doncs, ens fa donar de com influeix la geografia en la definició –o en la indefinició– d'algunes isoglosses. Per últim, volem acabar l'apartat amb un seguit d'expressions i de renecs prou genuïns que hem sentit en alguns dels informants: *recony!*, *colló!*, *osca met!*, *el diable!*, *conxo!*

8. CONCLUSIONS

A partir de l'anàlisi de les dades obtingudes en les vuit enquestes elaborades, podem constatar que el català septentrional de transició presenta unes solucions a mig camí entre les del català central i les del català septentrional o rossellonès, d'aquí el seu nom. En la majoria de les enquestes hem confirmat la realització de les particularitats exclusives del parlar de la Garrotxa, que l'individualitzen respecte de la resta del català central.

Entre els trets lingüístics més destacats hem vist els plurals acabats en *-ig*, com *boits* i *faits*; l'obertura de la E tancada del llatinovulgar fins i tot en contacte amb una palatal (*èll*, *llèi*); el manteniment de la O tancada del llatinovulgar en tots els contextos (*hóra*, *hórt*); la manca d'epèntesi dental en el grup romànic *-N'R* i *L'R* (*divenres*, *tenre*); el reforç dental o velar en la primera persona del present d'indicatiu (*càntuc*, *càntut*); l'alternança de *wau* amb *[β]* en les persones 4a i 5a del present d'indicatiu i en totes les de l'imperfet d'indicatiu (*sivia*, *quevia*); i, finalment, la construcció emfàtica de la negació, amb expressions com *no...pas* o *poc que...pas*. Pel que fa al lèxic, hem observat la presència de rossellonismes (*pessigoles*) i, en menor mesura, d'occitanismes (*trumfa*) i francesismes (*carrota*), així com un notable grapat de mots propis (*caçar bolets*, *agafanàs*, *condeir*, *atissar*, *flac...*).

L'estudi, que no hauria estat possible sense els enquestats –a qui volem agrair sincerament la seva col·laboració–, és també una fotografia del moment, el de la parla de la Garrotxa a la primavera del 2013. I és que la manera d'expressar-se dels entrevistats ens ha permès d'acostar-nos no només als trets més genuïns del parlar de la Garrotxa sinó també als aspectes culturals i tradicionals d'una generació. A través de l'estudi de la llengua de la comarca, doncs, ens hem aproximat tant a la llengua que parlen com a la llengua que som. La llengua que som.

RECURSOS BIBLIOGRÀFICS

Diccionaris:

- ALCOVER, A. M.; MOLL, F. DE B. (1930-1962). *Diccionari català, valencià, balear* (DCVB). Palma de Mallorca: Moll. [Edició electrònica en: <http://dcvb.iecat.net/>]
- COROMINES, J. (1980-1995). *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* (DECat). Barcelona: Curial; la Caixa.
- GEC (1983). *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Gran Enciclopèdia Catalana.
- Institut d'Estudis Catalans (2007). *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: IEC.

Manuels:

- BADIA I MARGARIT, A. M. (1981). *Gramàtica històrica catalana* (4a ed.). València: Tres i Quatre, 1984.
- FABRA, P. (1956). *Gramàtica catalana*. Barcelona: Teide.
- MOLL, F. DE B. (1991). *Gramàtica històrica catalana*. València: Universitat de València. [Nova edició anotada i corregida, PUUV, 2006]
- VENY, J. (1978). *Els parlars catalans* (3a ed.). Palma de Mallorca: Moll, 1982.
- VENY, J. (1986). *Introducció a la dialectologia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia catalana.

Bibliografia general:

- COLOMINA I CASTANYER, J. (1999). *Dialectologia catalana. Introducció i guia bibliogràfica*. Alacant: Universitat d'Alacant.
- Corpus de Català Contemporani de la Universitat de Barcelona (CCCUB), formats per: <http://www.ub.edu/ccub/>
- GRIERA, A. (1923-1926). *Atles Lingüístic de Catalunya*, (ALC) IEC-PAM, 4 volums.
- Institut d'Estudis Catalans (1999). *Aplicació al català dels principis de transcripció de l'associació fonètica internacional*. Barcelona: IEC.
- PEREA, Maria Pilar (1999): Compleció i ordenació de "La flexió verbal en els dialectes catalans" d'A. M. Alcover i F. de B. Moll. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 2 vol. (I: cix, 1373 p.; II: 1374-2437 p.) (Biblioteca de Dialectologia i Sociolingüística, VI). [<http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000011/00000054.pdf>]
- "Varietats geogràfiques" dins *Enciclopèdia de la llengua catalana* (2001). Barcelona: Edicions 62, pàg. 172-181.
- VENY, J. (1984, gener). "Dialecte i llengua", dins *Els Marges*, núm. 30. Barcelona: Curial, pàg. 11-28. [<http://www.raco.cat/index.php/Marges/article/view/111318/157776>]
- VENY, Joan (1985). Apartat "A. Metodologia de la recerca dialectal" del punt "7. Mètode geogràfic" A: *Introducció a la dialectologia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, p. 72-103.
- VENY, J. (1991). *Mots d'ahir i mots d'avui*, Barcelona, Empúries.
- VENY, J; PONS, L. (1993). *Atles Lingüístic del Domini Català. Qüestionari*, Barcelona, IEC.

- VENY, J. (2001). *Llengua històrica i llengua estàndard*. València: Universitat de València, Col·lecció Biblioteca Lingüística Catalana, 26.
- VENY, J.; PONS, L. (2001). "Introducció", *Atles Lingüístic del Domini Català (ALDC)*, Vol. I, Barcelona, IEC.
- VENY, J.; MASSANELL, M. (2002). *Dialectologia catalana*. Barcelona: Publicacions Fundació Universitat Oberta de Catalunya.
- VENY, J. (2006). *Contacte i contrast de llengües i dialectes*. Barcelona: PUV.
- VENY, J. (2007). *Petit atles lingüístic del domini català. Volum I*, Barcelona, IEC.
- VENY, J. (2009). *Per una història diatòpica de la llengua catalana*. Barcelona, PAM

Bibliografia específica del català septentrional de transició:

- ADAM I AULINAS, M. (2006). *El català septentrional de transició: nova visió des de la morfologia*. Edició a cura de Joan Veny. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Biblioteca filològica LVIII.
- CARDÚS, M. (1983). "Sobre la pèrdua de la -s final a la Garrotxa", a *Miscel·lània Aramon i Serra*. Vol. XXV. Barcelona: Curial Edicions Catalanes.
- CASALS, D.; ESTANY, P. (1997). "Observacions al voltant del parlar d'Olot". A: *La comarca d'Olot*, núm. 917. Olot: Edicions Bassegoda.
- CASAMITJANA, LL. (1988). *L'eròtica en la parla de la Garrotxa*. Olot: Edicions Bassegoda.
- CASULÀ, J. Apunts de *Lexicografia olotina*. Fons Casulà de la Biblioteca Marià Vayreda d'Olot. Material inèdit.
- DOMÍNGUEZ, E.; MONTURIOL, J. (2001). *El parlar de la Garrotxa*. Girona: Gràfiques Alzamora.
- GELADA, J. (1956). "Particularitats idiomàtiques d'Olot". A: *Bolletí del Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona.
- JUANOLA, M. (1958-1959). *Elenc de paraules, girs i locucions pròpies d'Olot i la seva comarca*. 2 volums. Olot: Impremta Aubert.
- JULIÀ I MUNÉ, J. (1986). "Algunes notes sobre el parlar de Cornellà de Terri", *Cornellà de Terri – pregons i estudis*. Cornellà de Terri: Ajuntament de Cornellà de Terri.
- LUNA I BATLLE, X. (1982). "El vocalisme del català a la zona de transició central-septentrional (Alt Empordà)". Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, Facultat de Lletres, Secció de Filologia Hispànica (Català). [Tesi de llicenciatura]
- MOLAR, NOLASC. Apunts de *Notes filològiques per a un diccionari de veus garrotxines*. Convent dels caputxins de Sarrià, Barcelona. Material inèdit no editat
- ROSSICH, A. (1996). "Un tipus de frase negativa del nord-est català" a la revista *Els Marges*, 56. Barcelona: Curial Edicions Catalanes, pàg. 109-115.
- SALA, E. (1983). *El parlar de Cadaqués*. Girona: Diputació de Girona.

ANNEXOS

1) MODEL DE QÜESTIONARI

INTRODUCCIÓ

1. Salutació, presentació i dades generals:

2. Consciència lingüística de l'informant:

Trets exclusius del poble o de la zona:
Trets compartits amb els pobles de la zona:
Anècdotes lingüístiques:

3. Expliqueu què feu en un dia normal:

Què dieu, al matí, quan us trobeu algú?
I quan aneu a dormir?

DESENVOLUPAMENT

4. Context

Quins oficis hi ha hagut tradicionalment al poble?
Qui és el que mana més a l'ajuntament?
Quin és el lloc del poble on la gent es va a pentinar? Quantes n'hi ha, al poble?
I on la gent va a fer un cafè, o a jugar a cartes? Quants n'hi ha, al poble?
On es diuen, les misses? Qui les diu?
I on van els nens cada dia per aprendre coses?
Quin mitjà de transport fan servir els nens per anar a escola, a part del cotxe?
Quines habitacions acostuma a tenir una casa?

5. Calendari

Àpats del dia:
Dies de la setmana:
Mesos de l'any:
Estacions de l'any:
Principals festes: Nadal (Sant Esteve Reis, cap d'any...), Pasqua, Diada de Catalunya, Festa del poble (goigs)

6. Lèxic

Hort:	Fruites:	Bosc i animals:	Altres:	
patata:	poma:	ortiga:	esquena:	esternudar:
all:	taronja:	heura:	forrellac:	singlot:
tomàquet:	pera:	molsa:	teranyina:	reveixi:
pebrot:	síndria:	arbre:	fibló:	bressol:
espinacs:	meló:	alzina:	avui:	bressolar:
fesols tendres:	préssec:	noms de bolets:	abans d'ahir:	bicicleta:
cogombre:	maduixes:	alfàbrega:	arc iris:	xocolata:
albergínia:	albercoc:	ocell:	llombrígol:	cuixa:
enciam:	cirera:	oreneta:	pessigolles:	genoll:
cebes:	nespra:	sargantana:	marró (femení):	dejuni:
col:	avellanes:	rat penat:	ganivet:	teatre:
espiga de blat de moro:	nous:	mul:	paella:	rellotge:

7. Qüestions

Com se'n diu de quan fem aubergínia, pebrot, ceba i tumaca tallat petit i fregit a la paella?
Què es posa per damunt del canelons?
Què diem quan alguna cosa de la nevera s'ha passat i ja no es pot menjar?
Què fem amb la llet quan està freda i ens la volem beure calenta?
I quan hi ha sequera, per què tanquem l'aixeta?
Què li passa a una persona que cau a l'aigua i no sap nedar?

TANCAMENT

8. Explicació d'una fotografia on surtin:

9. Agraïment:

10. Comiat:

2) ÀLBUM D'IMATGES

